

OKTATÁSKUTATÓ INTÉZET

Híves Tamás — Kozma Tamás — Radácsi Imre

**Az MKM 1994-es kutatási
támogatása**

EDUCATIO FÜZETEK

Híves Tamás – Kozma Tamás – Radácsi Imre
Az MKM 1994-es kutatási támogatása

OKTATÁSKUTATÓ INTÉZET
BUDAPEST, 1998

EDUCATIO FÜZETEK 221

SOROZATSZERKESZTŐ: DEGOVICS CSILLA

Közreműködő:

Juhász Gáborné

Oktatáskutató Intézet
ISSN 1419-1121
ISBN 963 404 328 3

Felelős kiadó: az Oktatáskutató Intézet főigazgatója
Kiadóvezető: Karlovitz Tibor
Kiadói titkár: Berta Henriett
Műszaki vezető: Orosz Józsefné
Műszaki szerkesztő: Híves Tamás
Terjedelem: 5,9 A/5 ív
Készült az Oktatáskutató Intézet sokszorosítójában

Tartalom

1. Összefoglalás.....	5
2. Előzetes megfontolások.....	9
3. Támogatott tudományok és intézmények	12
4. Gazdálkodás a támogatással.....	19
5. A támogatás eredményei.....	28
6. Összehasonlítás, 1992-1994	37
7. Tanulságok, 1993-1994	45
Hivatkozások.....	49
Táblázatok	51
Ábrák.....	68
Mellékletek	85

1. Összefoglalás

1.1 Támogatott tudományok és intézmények

1.1.1 Támogatott tudományok. 1994-ben 239 pályázati programot támogatott a tárca, jelentősen többet, mint 1993-ban. Ennek mintegy harmada (88) társadalomtudományi program volt, egyötöde (48) műszaki, a túlnyomó többség (103) pedig természettudományi. Ez látványos változás az előző évihez képest a természettudományi programok javára. A műszaki tudománycsoport programjai közül a többség (29) alkalmazott kutatásnak minősült; a társadalomtudományi programok jellegzetesen a képzést fejlesztését szolgálták (45); a természettudományiak valamivel több mint fele viszont alapkutatás volt (52).

1.1.2 Támogatott intézmények és intézménytípusok. A műszaki felsőoktatás támogatott programjai közül 66 nyert támogatást, a pedagógusképzés programjai közül pedig 31. A gazdasági és az egyházi felsőoktatással együtt ezek adták az összes támogatott program majdnem pontosan felét. A támogatott programok másik felét a tudományegyetemek hajtották végre (118). Az ELTE támogatott programjai emelkednek ki számszerűen (55), ez lényeges növekedés 1993-mal szemben. Mögöttük következik szorosan egymás mellett a BME és a JATE (31, ill. 28), majd bizonyos "lemaradással" a KLTE (21). A harmadik csoportot a JPTE, a VE és az ME képezi (14, ill. 11 támogatott program).

1.1.3 Együttműködések. A program végrehajtásához kialakított együttműködések arányaikban nem változtak 1993 óta. Valamennyi tudománycsoportban a tanszéki együttműködés vezet (62 %). Műszaki és társadalomtudományban emellett az intézményen belüli együttműködések jellemzők (31, ill. 38 %). A műszaki és a természettudományoknál jelentős a nemzetközi együttműködés is (42, ill. 38 %).

1.1.4 Alkalmazások. A 239 program végrehajtása során 158 programban alkalmaztak hallgatót, doktorjelöltet vagy tudományos ösz-

töndíjast ("poszt doktor"). Legtöbb doktorjelöltet a műszaki tudományokban foglalkoztattak; a társadalomtudományok területén dolgozott a legtöbb tudományos ösztöndíjas; míg a természettudományos programok végrehajtásában segédkezett viszonylag a legtöbb hallgató. A tudományegyetemek inkább hallgatókat dolgoztattak; a gazdasági és a műszaki felsőoktatás inkább doktorjelölteket. A pedagógusképző intézményekben foglalkoztatottak közül a tudományos ösztöndíjasok emelkedtek ki.

1.2 Gazdálkodás a támogatással

1.2.1 Programtámogatás. Az 1994-es programok összesen 173 M Ft támogatást kaptak, ami mintegy 50 M Ft növekedés 1993-hoz képest. Ez programonként átlagosan 725 eFt támogatást jelentett, ami viszont – figyelembe véve az inflációt is – csökkenés az 1993-as támogatáshoz viszonyítva. Legnagyobb arányú támogatást, mint említettük, a természettudományok kapták (64 M Ft, 37 %). Nagyjából egyenlő méretű és arányú támogatás jutott a műszaki és a társadalomtudományoknak (54, ill. 56 M Ft, 31-32 %), szemben az 1993-as támogatással, amikor a társadalomtudományoknak jutott a legnagyobb arány. A támogatások 43 %-a a tudományegyetemeknek, 40 % pedig a műszaki felsőoktatásnak ment. Ezek az intézménytípusok "vittek el" a 173 M Ft-ból 144 M Ft-ot.

1.2.2 Kiegészítő források. A 239 programból 62 jelezte, hogy egyéb pénzforrásokat is bevont. Ez az összes program több mint negyede (megfordítva: a háromnegyede nem akart vagy tudott kiegészítő forrásokhoz hozzájutni). A tudományegyetemek 33 M Ft kiegészítő támogatáshoz jutottak. Ez látványos növekedés 1993-hoz képest, jóllehet nemzetközi viszonylatban nem olyan jelentős összeg.

1.2.3 Kiegészítő támogatók. A kiegészítő támogatóknak nagyságrendjük szerint négy csoportjuk van. Első csoportba a FEFA, illetve az OTKA tartozik. A második csoportot az MKM egyéb forrásai, illetve a National Monuments Record és a Schweizerische Nationalfond dominálják. A harmadik csoportba az AMFK, helyi és megyei önkormányzatok kerültek. A negyedik csoportba az OMFB-t, illetve az Országos Vezetőképző Alapítványt soroltuk. Sokan azonban csupán a

támogatót említették, összeget nem (pl. COST, EC Copernicus, MTA-CNRS, Tempus stb.).

1.2.4 Beszerzések. A programok keretében folyó nagy értékű beszerzések elsősorban számítástechnikára (hardware), valamint egyéb laboratóriumi eszközökre fordítottak. Tartozékok és software csak másodsorban, könyv, folyóirat pedig csak harmadsorban említődött. Számítástechnikai eszközbeszerzésben a műszaki, illetve a gazdasági felsőoktatás járt élen, a pedagógiai felsőoktatás viszont eszköz beszerzésben jeleskedett. Az arányok szinte pontosan követik az 1993-as támogatás során megfigyelt arányokat.

1.2.5 Gazdálkodás. A 239 programból 16 gazdálkodását nem véleményezték a bírálók. A természettudományi programok vezetői – a bírálatok szerint – átlag felettien gazdálkodtak, a gazdálkodás tervszerűsége 103 program közül 40 esetében "kiemelkedő" minősítést nyert. Az intézménytípusok közül a műszaki felsőoktatási intézmények gazdálkodásának tervszerűsége kapta a legjobb minősítést (66 programból 21 esetében).

1.3 Eredmények

1.3.1 Az eredmények megjelenési formája. Akárcsak az 1993-as támogatás esetében, a társadalomtudományi programok eredményei most is elsősorban publikációkban és tananyag fejlesztésben jelentek meg. A természettudományi programok eredményei közül az előadások majdnem olyan fontosnak bizonyultak, mint a tananyag fejlesztése. A műszaki programok eredményei főként négy formában jelentkeztek: publikáció, tananyag fejlesztés, infrastruktúra fejlesztés, előadás.

1.3.2 Az eredmények újszerűsége. A legtöbb nemzetközileg új eredményt a természettudományos programokban jelentettek: a 103 program eredményei közül 54 minősült ilyennek. A legtöbb országosan új eredmény a társadalomtudományi programokból született: a 88 programból 61 találtatott országosan újnak. Programjaik újszerűségének értékelésében az egyházi, valamint a pedagógusképző intézmények jellegzetesen hazaiaknak, illetve intézménycentrikusaknak bizonyultak. Ezzel szemben a tudományegyetemek

számára a mérce ismét az országos, illetve a nemzetközi újszerűség volt.

1.3.3 Az eredmények hasznosulása. A 239 program átlagosan (86) vagy átlag felett (100) hasznosult a képzésben. A programok a műszaki tudománycsoport esetében az (egyetemi) alapképzésben, a másoddiplomás, illetve a doktori képzésben hasznosultak. A társadalomtudományokban főként az alapképzést gazdagítják, míg a természettudományok csoportjában az alapképzés mellett a doktori képzés is fontossá válik. A programok az egyházi intézménytípusban jórészt az alapképzésre gyakoroltak hatást, a gazdasági felsőoktatás esetében az alap- és a továbbképzésben is hasznosultak. A pedagógusképzésben főként a főiskolai szintű alapképzésben alkalmazzák őket (ami következik a pedagógusképzés szintjéből). A tudományegyetemeken az eredmények leginkább a doktori képzésben hasznosulnak.

2. Előzetes megfontolások

2.1 Cél, indokok, előzmények

Ebben a beszámolóban a Művelődési és Köznevelési Minisztérium által 1994-ben támogatott kutatási programokról adunk összefoglaló képet. Bemutatjuk, hogy a az MKM mely tudománycsoportokat, intézmény-típusokat és intézményeket támogatott, és milyen eredménnyel.

Az MKM a felsőoktatásban folyó kutatásokra szánt költségvetési támogatást pályázati úton osztja szét. Minthogy itt költségvetési pénzről van szó, ennek a hasznosulását nemcsak pénzügyileg, hanem szakmapolitikailag is nyilvánossá kell tenni. A jelen beszámoló ehhez a munkához jelent a minisztérium számára háttérrel.

A munkát az 1992-ben szétosztott támogatások szakmai hasznosulásának elemzésével kezdtük. Az 1993-as támogatások statisztikai elemzése során alakítottuk ki azokat a kategóriákat, amelyeknek a használata valóban informatívnak tűnik. Az 1994-es támogatásról szóló beszámoló írásakor pedig már dolgozunk az 1995-ben szétosztott támogatások elemzésén, amit ugyanebben az évben kívánunk lezárni és nyilvánosságra hozni.

2.2 Információs források

A beszámoló azokra a statisztikai információkra támaszkodik, amelyeket mellékletben mutatunk be (a szövegben csupán a melléklet táblázataira és ábráira fogunk hivatkozni). Ezeket az információkat ugyanúgy szereztük, mint a korábbi években: a bírálókat arra kértük, hogy – a korábbi években meghatározott módon – külön kérdőíven értékeljék az általuk bírált kutatási beszámolókat.

Ennek az adatgyűjtésnek az előnye főként az összehasonlíthatósága. Így módunkban állt most már három év anyagát, jellegzetességeit és változásait összefoglalni (lásd külön fejezetben). Előnye to-

vábbá a viszonylag könnyen kezelhetőség és ennek következtében a teljes körű informálódás.

Nyilvánvalók a hátrányok is. Ezek közül kiemeljük, hogy lényegében szubjektív megítéléseket tartalmaznak – a számossággal megválaszolható feleletek mellett –; és hogy nem sikerül elmélyülniük a kutatók, valamint a pályázat kiíróinak és bírálóinak attitűdjeiben, az ebből kiformálódó "stratégiákban" és "politikákban". Bár ezek kétségtelenül az alapvető kérdések (lásd alább), mégis inkább a kutatás, mint a statisztikai elemzés problémái. Azt gondoljuk tehát, hogy a kitűzött feladatot elégségesen meg lehetett oldani e kiegészítő, sőt alkalmanként alapvető információk nélkül is.

2.3 Fogalmak

Az 1994-es kutatási támogatás értékelésében – részben eltérően az előző évek (1992, 1993) feldolgozásaitól – egyes fontos kifejezéseket az alábbi értelemben alkalmaztunk:

- ♦ *támogatott programon* értettük azokat a kutatásokat, amelyekhez a kutató vagy kutató csoport támogatást pályázott és nyert meg a Művelődési és Köznevelési Minisztériumtól
- ♦ *tudománycsoportnak* neveztük el – a kiírt pályázatok szóhasználatával összhangban – a műszaki tudományok, a természettudományok, illetve a társadalomtudományok csoportját

Már itt megjegyezzük, amit korábban is szóvá tettünk, hogy ezek a "tudománycsoportok" meglehetősen önkényes besorolások, amelyek eltérnek a nemzetközi nomenklaturától. A besorolásnak azonban fontos következményei vannak a támogatások formális – még inkább informális – megosztásában. Ezért, valamint az összehasonlíthatóság végett érdemes a nemzetközileg érvényes főosztásokra át- (vissza-)térni. Ugyancsak megjegyezzük, hogy a felsőoktatási (1996. LXI.) törvény szóhasználatával sem egyezik. Ez ugyanis tudományterületről, valamint ezen belül tudományágról beszél.

- ♦ *egyházi felsőoktatáson* értettük – ugyancsak a pályázat kiírójával összhangban – azokat a felsőoktatási (annak minősülő) intézményeket, amelyeket egyházak tartanak fenn.

Megjegyezzük, hogy nemzetközi összehasonlításban, valamint a magyar törvények szerint ezek az intézmények a magán felsőoktatáshoz tartoznak, mivel nem az országgyűlés alapítja, illetve tartja fenn őket. A különbségtétel a kormány és az egyházak megállapodásaiból következik.

A további szóhasználatban, illetve az alkalmazott fogalmakban ez a beszámoló is az előző (1992, 1993) beszámolók szóhasználatát követi.

2. 4 Szerkezet

Az 1994-es beszámolóban az 1993-as beszámolóban kialakított szerkezetet vettük át és alkalmaztuk. Ennek megfelelően

- ♦ a következő fejezetben megvizsgáljuk a támogatott tudományokat és intézményeket,
- ♦ a harmadik fejezetben bemutatjuk a támogatással való gazdálkodás sajátosságait,
- ♦ a negyedik fejezetben számot adunk a támogatás eredményeiről,
- ♦ az ötödik fejezetben az 1992., 1993. és 1994. támogatások jellegzetességeit hasonlítjuk össze.

3. Támogatott tudományok és intézmények

Ebben a fejezetben bemutatjuk, hogy pályázati programjaik alapján az MKM 1994-ben mely tudományokat, illetve milyen intézményeket mekkora mértékben támogatott. Leírjuk az együttműködést tudományonként és intézménytípusonként. Végül ismertetjük a pályázati programok összegező értékelésének eredményeit.

3.1 A támogatott programok megoszlása

1994-ban a tárca 239 programot támogatott (1. táblázat), míg az előző évben ennél kevesebbet, számszerint 170-et. Ennek közel fele (100) természettudományi program volt, 37%-a társadalomtudományi, 20 %-a pedig műszaki. Megközelítőleg azonos a természet- és a társadalomtudományi programok támogatottsága (1. ábra).

3.1.1 Támogatott tudományok. Ha ezt a csoportosítást tovább bontjuk, a természettudományok csoportjából a kémiát, a biológiát és a geológiát a társadalomtudományok közül pedig a közgazdaságtudományt emelhetjük ki. Mind a négy esetben tíznél több program nyert ugyanis támogatást. Ezek az arányok a nyertes pályázati programok nagy számát tükrözik vissza, ami a képzés méreteit, e méretek arányait vagy aránytalanságait önmagában véve is tükrözi (2. táblázat).

3.1.2 Támogatott intézménytípusok. A támogatott intézménytípusok közül a tudományegyetemek és a műszaki felsőoktatás emelkedik ki. A műszaki felsőoktatás pályázati programjai közül 66 nyert támogatást, a tudományegyetemek programjai közül pedig 118. Ezek ketten – a műszaki és a tudományegyetemek programjai – adták az összes támogatott program 77%-át. Ha ismét az okokat kérdezzük, kézenfekvő a következő válasz. Ezek az intézménytípusok dominálták a vizsgált időszakban – s lényegében dominálják még most is – a felsőoktatás intézményhálózatát Magyarországon. Feltételezésünk szerint a mennyiségi fölényük tükröződik támogatott programjaik nagy számában és arányában (2. ábra).

Ezt a feltételezésünket erősíti meg, hogy ezek után, lemaradva a pedagógiai és a gazdasági felsőoktatás pályázatai közül nyertek még nagyobb arányban támogatást (13% és 5%). A gazdasági felsőoktatásban a korábbi évekhez hasonlóan az agrár felsőoktatás dominált, itt is a kiterjedt intézményhálózat, a jelentős intézményi jelenlét hatását sejtjük. Végülis ez a három – a pedagógusképzők, a műszaki és az agrár főiskolák – jellemzik a hazai felsőoktatás hálózatát.

Ez a tény, amely egyébként is sok mindenre kihat a hazai felsőoktatásban, egyértelműen megmutatkozik az olyan pályázati programkiírásokor, amikor nincs hangsúlyozott cél, kiemelt kritérium (az 1992-es pályázat során ilyen kritérium volt a doktori programok előkészítése, amiből épp a főiskolai szintű felsőoktatás maradt ki).

A támogatott pályázati programok túlnyomó részét a tudományegyetemek adták be (118), (3. táblázat). Ezt külön is feltüntettük, hogy külön értékelhessük.

Ugy tűnik, a hazai intézményhálózat, az érettségit adó közép fok expanziójának hatására továbbhaladt a tömegesedés útján, és ez 1994-ben abban fejeződött ki, hogy a főiskolák és szakegyetemek reprezentánsai – a pedagógusképzők, műszaki főiskolák és agrárfelsőoktatás – pályázataikkal együttesen éppúgy szerepeltek, mint a tudományegyetemek. (3. táblázat)

3.1.3 Támogatott intézmények. A fenti megfontolásokat illusztrálja a támogatott programok intézményenkénti megoszlása (5. táblázat). Két egyetem támogatott programjai emlekednek ki százalékosan: a BME (21) és az ELTE (20). Mögöttük következnek – számottevő "lemaradással" – a JATE, a KLTE és az ME. A rangsor meglehetősen szokatlan, mert össze nem illő intézményeket kerít egy osztályba. Az ELTE és a BME korábban is kiemelkedően nyert támogatást. A KLTE 1992-ben csupán a középmezőnyben volt. A JPTE az egyetemek közül eddig mindig lemaradt, az ME pedig éppen a kezdeteknél tartott. A mostani sorrend mérlegelésénél azonban nem szabad elfelednünk, hogy egyelőre a pályázati programok számánál tartunk. A törvényszerűség világosnak látszik: aki több pályázatot adott be, az minden bizonnyal többhöz is nyert támogatást. A támogatások koncentrálásához kiemelt célkitűzések kellenek, amelyek azután az intézmények egyik vagy másik körét fogják előnybe részesíteni.

Megismételjük azt a megállapításunkat, amelyet 1992-ben fogalmaztunk meg. A több karú tudományegyetemek azért vannak előnyben a K+F pályázatokon, mert egyszerre több tudományterületen versenghetnek. Akár koncentrált a támogatás, akár egyenletesebben megosztott, az egyetemek rendszerint kiemelkednek a versenyből. Ez figyelemztetés a helyi (városi, megyei vonzáskörű) főiskoláknak is:

ha sikeresek akarnak lenni a K+F pályázatokon, igyekezniük kell "több karúvá" (egyfajta politechnikummá) válni.

3.1.4 A támogatások összefüggései. A két szempontot együttesen mérlegelhetjük a 4. táblázaton. Ezen a támogatott tudománycsoportokat intézménytípusonként és tudománycsoportonként szemlélhetjük. Megállapíthatjuk a következőket:

- Az egyetemek előnye nyilvánvaló. Ez többek közt abból adódik, hogy mind a természettudományok, mind a társadalomtudományok terén vannak támogatott programjaik, ami az említett többkarúság mellett szól.
- A pedagógusképző intézmények pályázati programjai elmaradnak a tudományegyetemektől. Itt a legtöbb támogatott program társadalomtudományi – jóllehet kilenc természettudományi támogatást is nyertek. Több karú főiskolákká válva előnyüket megnövelhetnék.
- A műszaki felsőoktatás programja kétszer annyi, mint a pedagógusképző intézményeké (amit nyilván a BME hatása növel). Bár az innen beadott és támogatást nyert programok nagyobb része műszaki, elég jelentős nyertes programjaik száma a természettudományban is.
- A gazdasági felsőoktatás helyzete kedvezőtlenebb (még ha a BKE hatását ide számítjuk is). Innen természettudományi programok nem nyertek támogatást, noha az agrárszférából nyerhetek volna. S ha nyertek volna természettudományban, akkor lemaradásuk (10 program társadalomtudományban) csökkenhetett volna.

Az elmondottak alapján úgy tűnik, mintha a műszaki felsőoktatás intézményei közelebb lennének a politechnikummá váláshoz, mint a pedagógusképző intézmények.

Feltételezhetően ez a Miskolci Egyetem és a Veszprémi Egyetem tevékenysége miatt alakult így. További konkrét kutatások kellenek ahhoz, hogy ennek az intézménytípusnak és ennek a hipotézisnek az alakulását nyomon követhessük.

3.2 Közreműködők

Valamennyi tudománycsoportban a tanszéki együttműködés vezet (3. ábra). Úgy is mondhatjuk, hogy az 1994-ben támogatott programok jellegzetesen "házon belüli" K+F munkálatok voltak. Ennek minden bizonnyal egyik oka az, hogy a pályázati kiírásokban nem volt az 1992-eshez hasonló markáns előírás.

Ez figyelmeztetheti a támogatót arra, hogy már a kiírásban meg kell fogalmaznia igényeit, ha például a kooperációkat akarná javítani. Egy csak némileg is általános kiírás – mint amilyen pl. az 1993-as is volt – az egyenlőség elvét juttatja érvényre a program támogatásokban.

3.2.1 Együttműködés tudománycsoportok szerint. Ezen az általánosító megállapításon túl a tudománycsoportok közötti együttműködések alakulása során a következő különbségeket figyelhetjük meg (3. ábra):

- Természettudományban kiugróan vezet a tanszéki együttműködés (70%). Mellette jellemző az intézményközi (31%) és a nemzetközi együttműködések (38%) is.
- Társadalomtudományban is meghatározó a tanszéki együttműködés (50%). A korábbi évekhez viszonyítva viszont megnőtt az intézményközi kooperáció száma (30%-ról 40%-ra), valamint a nemzetközi is (12%-ról 20%-ra), ugyanakkor változatlan maradt az intézményen belüli együttműködés (31%).
- A műszaki tudományoknál is a legjelentősebb a tanszéki (60%), majd a nemzetközi együttműködés (38%), és itt törpül el leginkább az ún. intézményközi kooperáció (25%).

3.2.2 Együttműködések intézménytípusok szerint. A fentitől némileg eltérő képet kapunk, ha a közreműködéseket intézménytípusok szerint csoportosítjuk (4. ábra). Tudományegyetemeken – ahol az intézményi sokoldalúság következtében a kooperálás a kutatásban egyfajta etalonná válhat, szintén a tanszéken belüli együttműködés a jellemző. Az intézmények közti, valamint a nemzetközi együttműködések megegyeznek, míg az intézményen belüli csökkent. Megállapítjuk, hogy az 1994-es támogatott pályázati programok még tudományegyetemi szervezetben sem kooperáltak jellegzetesen mással,

mint legfőljebb tanszéken belül (ha ennek föltüntetése csakugyan több pusztá formalitásnál).

A statisztikai összegzésből látható, hogy új szereplőként megjelent az egyházi intézménytípus. Együtműködéseikben főként az intézményen belüli és az intézményközi kooperáció dominál, de nem elhanyagolható a nemzetközi sem.

3.2.3 Együtműködések intézmények szerint. A tudományegyetemi kooperációkat véve alapul, a többi intézménytípusban folyó kooperációról a következőket mondhatjuk:

- A tudományegyetemi kooperáláshoz leginkább a műszaki egyetemek programjai keretében folyó kooperálások hasonlítanak. A különbség leginkább az, hogy a tanszéki együtműködések aránya magasabb, csakúgy mint az intézményen belülieké, viszont valamivel alacsonyabb az intézményközi kapcsolat száma. Feltételezhetően ennek intézményszervezési okai vannak.
- A pedagógusképző intézmény programjaiban is valamennyi kooperációval találkozunk. Közel azonos arányban szerepel az intézményközi és a tanszéki együtműködés, míg az intézményen belüli kapcsolat a tudományegyetemekhez hasonlítható
- Más felsőoktatási intézménytípusban a kooperáció hiányos. A gazdasági intézmények esetében a nemzetközi, míg az egyházi intézménytípusnál a tanszéki együtműködések hiányoznak. Ez ráirányítja a figyelmet ezen intézmények részleges és töredékes voltára.

3.3 Összefoglaló értékelés

Az opponensek a pályázati programok eredményei alapján 127 program teljesítését jónak, 62-öt pedig kiemelkedőnek minősítettek. 9 program teljesítése csak részben valósult meg, míg 36 tekinthető még elfogadhatónak (6. táblázat és 5. ábra). Az értékelések szerint a pályázati programok megvalósításában az előző évhez képest javuló tendencia figyelhető meg.

3.3.1 Opponensi értékelés tudománycsoportok szerint. A tudománycsoportok szerinti megoszlások beszédesek. Kiderül, hogy

- A társadalomtudományi programok teljesítését kétharmad részben tartották jónak és emellett még 9 esetben kiemelkedőnek. A társadalomtudományi programok összefoglaló értékelése erőteljesen a jó minősítés felé hajlik.
- A természettudományi programok értékelése egyenletesen, a kiemelkedő-jó-elfogadható irányba fordulnak.
- Ezekkel szemben a műszaki programok legtöbbször a kiemelkedő és a jó értékelést kapták. Kiemelkedőnek a 48 pályázati program megvalósításából 17-et tartottak.

Ezek alapján úgy is fogalmazhatnánk, hogy az értékelési skála, amelyen az opponensek megadták az összbemutatóikat, éppen csak hogy működött. Egyes esetekben igen-nem jellegű választás is elegendő lett volna. Ez nem azt jelenti, hogy a több fokozatú skála felesleges. Valószínűleg azonban tükrözi egy-egy tudománycsoport értékelési hagyományait. Úgy tűnik, hogy a műszaki tudománycsoportban az értékelés megszokottabb, ennek következtében reálisabb is, mint a természettudományokban, s még inkább mint a társadalomtudományokban.

3.3.2 Opponensi értékelés intézménytípusok szerint. Ha a skála működését intézménytípusok szerint mérlegeljük, előbbi fenntartásaink csak erősödni fognak. A 7. táblázat tanúságai szerint tudományegyetemeken az értékelés egyértelműen a skála jó-kiemelkedő-elfogadható fokozatai körül összpontosul, részben teljesültnak alig minősül valami is.

- A műszaki felsőoktatás értékelése hasonlít leginkább a tudományegyetemekéhez, mert a skála valamennyi fokozatát használták az opponensek,
- a gazdasági felsőoktatásban támogatott programoknál jelentősek az értékelésbeli különbségek,
- a pedagógusképző intézményekben támogatott programokat az egyetemekéhez hasonlóan értékelték az opponensek (főként jónak),

– az egyházi felsőoktatás viszonylag alacsonynak tekinthető pályázataik közül (5) négy jónak, egy pedig kiemelkedőnek értékelődött. Vélhetően a közeljövőben az egyházi felsőoktatási intézmények pályázási szándéka bővülni fog.

Az összefoglaló értékelés fontos összbenyomást tartalmaz, és a jövőben kívánatos az értékelés elejére tenni, és ott kérni ennek végrehajtását az opponensektől. Maga az eljárás azonban még látnivalóan szokatlan. Markáns kritériumok híján az opponensek inkább általános véleményüket fogalmazták meg a programtámogatásról, mintsem a szintetizáló értékelésüket. A jövőben részletesebb kritériumok a skála kiegyenlítettebb használatát segíthetik elő az intézménytípusok szerinti összértékelésben is.

4. Gazdálkodás a támogatással

Ebben a pontban a pályázati programok, illetve azok vezetőinek gazdálkodását vizsgáljuk. Először az elnyert támogatásokat hasonlítjuk össze tudományonként, illetve intézményenként. Ezzel kapcsolatban azt is vizsgáljuk, milyen kiegészítő támogatásokat szereztek a pályázók a programjaikhoz. Másodszor az elnyert támogatás hasznosulását nézzük egy kérdés, a tartós beszerzések alapján. Végül a támogatással való gazdálkodást elemezzük a benyújtott beszámolók szerint.

4.1 Támogatások

Az 1994-as pályázati programok közül értékelt 239 pályázat összesen 173 M Ft támogatást kaptak. Ez programonként átlagosan 725 eFt támogatást jelent. Az átlag figyelemre méltó szóródásokat takar. (8. táblázat)

4.1.1 Támogatás tudománycsoportok szerint. Legnagyobb arányú támogatást a természettudományok kapták (64 M Ft, 37 százalék). Ez jelentős változás a közvélekedéshez, valamint a korábbi megoszlásokhoz képest. Egyben ismét tükrözi a magyarországi felsőoktatás szerkezetét. Megközelítőleg hasonló méretű támogatás jutott a társadalomtudományoknak (56 m Ft, 32 százalék). Bár nyilvánvaló, hogy a műszaki tudományos programok költségigényesebbek, mint a társadalomtudományiak, ez az arány nagyjából egy magyarországi egyetem arányait testesíti meg. A műszaki programoknak 54 M Ft jutott, az összes 31 százaléka (6. ábra).

4.1.2 Támogatás tudományágak szerint. (9. táblázat) Az egy programra jutó támogatás az építészetben, a gépészetben a kohászatban és a közgazdaságban volt a legmagasabb. Ezekben a tudományágakban a támogatás átlaga programonként 1 M – 2 M Ft között mozgott. A korábbi évekhez viszonyítva ez jelentős irányú eltolódást jelent. Az építészet(!) és a kohászat(!) helyzete elgondolkodtató, mert

itt csupán néhány pályázati program nyert támogatást (az összes támogatás 5,5 -3,2 százaléka), viszont ezek nagy összegeket nyertek. Az említettekkel összehasonlítva a további tudományos programok finanszírozottsága a következő volt:

- Az összes támogatás 9,5%-át a már említett gépészet (16 M Ft) nyerte el. Ebben a tudományágban láthatóan számos nagy összegű program nyert támogatást, és ezzel az elnyert összegek, valamint a programok átlagos támogatottsága is kiemelkedő.
- A pedagógia a támogatások 4,4%-át kapta (7,5 M Ft), és ezzel a tudományágak közt meglehetősen alulreprezentált. Eltérően azonban pl. a építészettől vagy a kohászáttól, itt sok kis összegű programot fogadtak el. Ennek következtében az egy programra jutó támogatás az alacsonyak közé tartozik (502eFt).
- Egy százalék alatt nyert támogatást az ókortudományt és a művészetet. Ezen tudományágak kis összegű programokkal pályáztak, mert programjaik átlagos támogatottsága is a legalacsonyabb. Számos jelből – ebből a jelenlegiből is – úgy tűnik, hogy az 1994-es támogatás nem kedvezett ezeknek a tudományágaknak.
- A már említett biológia, illetve pedagógia mellett valamennyi többi tudományág támogatottsága az egy-hat százalék körül mozgott, az összes arányában. E tekintetben nem találunk különbséget, mondjuk az egzakt és nem egzakt természettudományok, vagy a társadalomtudományok, illetve a bölcsészeti ágak között. Eltérés van azonban a támogatott programok száma között. A műszaki tudományok, valamint a társadalomtudományok kevesebb programhoz átlagosan nagyobb támogatást nyertek. Ezzel szemben az elméleti (természet) tudományok, illetve a bölcsészettudományok több kisebb programhoz nyertek támogatás (9. táblázat).

4.1.3 Támogatás intézménytípusok szerint. A támogatott programok intézménytípusonként erősen megoszlának. A 7. ábra alapján a következőket állapíthatjuk meg:

- A támogatások 44 százaléka a tudományegyetemekre, 40 százaléka a műszaki felsőoktatásban, 8,2 százaléka pedig a pedagógusképző intézményekhez jutott el. Ezek az intézmény-

típusok "vittek el" a 173 M Ft-ból együttesen 158 M Ft-ot. A különbség közöttük az, hogy míg a tudományegyetemek és a pedagógusképző intézmények programjaira átlag mintegy 500 eFt jutott, addig a műszaki felsőoktatásban támogatott programok átlag 1 M Ft-ot nyertek el.

- A skála másik végén az egyházi és a gazdasági felsőoktatás programjai helyezkednek el. Ezek az intézménytípusok az összes támogatásnak csak 1-4 százalékát nyerték.

4.1.4 Támogatás intézmények szerint. Ebben a pályázati esztendőben a BME 37, az ELTE 35, a JATE 16, a KLTE 14, a ME 11, és a JPTE 10 M Ft-ot nyert. Ez az összes támogatás 71 százaléka. A másik végponton azok az intézmények helyezkednek el, amelyek a támogatásokból kevesebb mint 5 százalékot kaptak. Ezek zömmel főiskolák, ahol a kutatás, mint látszik, még gyöngye eredményeket mutat (10. táblázat). Az intézményközi összehasonlítás során fölfigyelhetünk még az alábbiakra:

- Sikeres pályázati eljárás az, ha az intézmény sok, közepes méretű programmal pályázik. Ez nyilvánvalóan a tudományegyetemek, valamint a pedagógusképző intézmények eljárása.
- Kockázatos, ha egy intézmény csupán egy vagy néhány programmal pályázik. A szerencsés megoldást a BME, a BPTIF vagy a GyTF példája mutatja.
- Kevés nagy összegű pályázati program, kudarc esetén, nagy veszteséget jelent. Erre példa néhány főiskola, mindenekelőtt az CTIF vagy a ZSTIF esete.

4.2 Egyéb források

A 239 programból 62 jelezte, hogy egyéb pénzforrásokat is bevont (11. táblázat) Ez az összes program negyede (vagyis a háromnegyede nem akart vagy tudott kiegészítő forrásokhoz hozzájutni). Az így bevont kiegészítő összeg 43 M Ft, csaknem pontosan 25 százaléka a pályázati programok támogatására fordított MKM összegek-

nek. Előbb az összegeket, azután pedig a forrásaikat vizsgáljuk tudományok, illetve intézmények szerint.

4.2.1 Egyéb források tudománycsoportok szerint. A 12. táblázaton azt mutatjuk be, hogy tudománycsoportonként mennyi kiegészítő forrást vontak be a pályázati programok végrehajtásába. A következő megállapításokat tesszük:

- A természettudományok 29 M Ft egyéb forrást vontak be, az összes 68 százalékát. Így inkább érthető, hogyan tudták nagyobb pénzigényű programjaikat a bölcsészekével nagyjából azonos központi támogatással végrehajtani.
- A társadalomtudományi programokhoz 11 M Ft kiegészítő támogatást szereztek a pályázók (az összes 27 százalékát). Ezen a ponton látványossá válik természettudomány és/vagy társadalomtudomány eltérő pénzigénye és érdekérvényesítő képessége.
- A műszaki tudományok által bevont egyéb pénzeszközök összege (2 M Ft) és aránya (5%) meglepően alacsony. További vizsgálatot igényelne annak kiderítése, hogy a műszaki programok 1994-ban miért voltak viszonylag alacsonyan támogatva.

4.2.2 Egyéb források intézménytípusok szerint. A 13. táblázaton a kiegészítő támogatásokat intézménycsoportonként tüntettük fel. Ebből a bontásból a következők olvashatók le:

- A kiegészítő támogatás túlnyomó része a tudományegyetemekre jutott (33 M Ft, az összes kiegészítő támogatás 77 százaléka). Ez egyértelműen mutatja a tudományegyetemek érdekérvényesítő képességét, valamint előnyeit a kiegészítő források megszerzésében.
- Milliós nagyságrendű kiegészítő támogatás jutott még a pedagógusképző intézményekhez és a műszaki felsőoktatásnak. Ezzel kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy az utóbbi években növekedtek azok a források, amelyekből elsősorban pedagógusképzéssel kapcsolatos programokhoz lehet (kiegészítő) támogatást szerezni.

- Minden egyéb intézménytípus kiegészítő támogatása – a támogatás megszerzésének kényszere, képessége, illetve szándéka – eltörpül az említettek mellett.

4.2.3 Támogatók. A 8. ábra a kiegészítő forrásokat tünteti fel, az említések arányában. Az ábra alapján megállapítjuk, hogy a kiegészítő támogatóknak nagyságrendjük szerint három csoportja van.

- Első csoportba az OTKA, illetve a FEFA tartozik.
- A második csoportot az MKM, az OMFB és az AMFK alkotják.
- A harmadik csoportba kül- és belföldi támogatók kerülnek, bankoktól a Világbankig és a Phare Program egyéb támogatásáig (pl. TEMPUS).

A megoszlás elgondolkodtató. A korábbi évekhez viszonyítva a nyilvánvaló potenciális támogatók hangsúlyosabban szerepelnek (pl. OMFB). Az olyan támogatók, mint pl. a TEMPUS, amelyekre hivatkozás gyakran esik 1994-ben már ismert a pályázók körében. (Ugyanez mondható el a világbanki támogatásokról is.) Több a helyi támogatás, és több az ipari, illetve a mezőgazdasági termelőszféra szerepvállalása is. Más támogatók viszont, mint pl. a Soros Alapítvány nem kerül említésre.

4.2.4 Támogatók és támogatottaik. A már elemzett 12. és a 13. táblázaton azt is követni tudjuk, hogy a kiegészítő támogatók mit (tudománycsoportot, illetve intézménytípust) mennyivel támogattak. Kiderül, hogy:

- az OTKA mind társadalomtudományi, mind természettudományi programokat viszonylag nagy kiegészítő összeggel támogatott (2-9.6 M Ft),
- FEFA támogatás, jelentősebb összegben, csak a természettudományos programoknak jutott (13.8 M Ft), míg a társadalomtudomány ennél kevesebbet (4.1 M Ft) kapott,
- egyéb kiegészítő támogatások, beleértve az MKM kiegészítő támogatásait is, viszont egyenlő arányban mind a társadalomtudományi, mind a természettudományi programoknak jutott,

- néhány fontos támogatót, mint pl. az AMFK, említettek ugyan a programvezetők, de a kiegészítő támogatást nem mindegyikük számszerűsítette. Feltételezzük, hogy itt a természettudományok meghatározott területeire jutó támogatásokról (is) szó van.

4.3 Beszerzések

4.3.1 Beszerzések tudománycsoportok szerint. A beszerzések eszközöket, tartozékaikat, számítástechnikát (hardware és software), valamint könyvet és folyóiratot stb. jelentett. Tudománycsoportonkénti megoszlásukat a 14. táblázaton tüntettük fel. Megfigyelhetjük, hogy:

- a beszerzések zömében a természettudományi programok jártak az élen, kivéve a számítástechnika, a könyv, folyóirat beszerzéseket,
- a számítástechnikai eszközök beszerzésében a műszaki tudományi programok vezettek, csakúgy mint a software beszerzésben (talán a korábban elhalasztott beszerzéseik miatt),
- a könyv és folyóirat beszerzésekben is a műszaki tudományi programok jártak az élen,
- a társadalomtudományi programok jóval kevesebb beszerzést említettek, mint az előző két tudománycsoport programjai; kivétel a számítástechnikai eszközt, amelyből annyiszor említenek beszerzést, mint ahányszor a természettudományi programok

Értelmezésünk szerint 1994-ben a természettudományi és műszaki programok igyekeztek meglévő eszközeiket fejleszteni, ezért a nagy értékű beszerzések kiemelten gyakori említése. Ez az oka annak, hogy a természettudományi, illetve a műszaki programok többször említenek software beszerzést is, amit főképpen az erre az időszakra tehető informatikai fejlődéssel /Internet/ magyarázhatunk.

4.3.2 Beszerzések intézménytípusok szerint. Valamennyi beszerzésben a tudományegyetemek és a műszaki felsőoktatás jár az élen, de nem egyforma arányban. A 15. táblázat adataiból a következőket olvashatjuk ki:

- A tudományegyetemek élen jártak a nagy értékű eszközök beszerzésében. Mellettük még a műszaki felsőoktatás programjai jeleztek nagy értékű eszközbeszerzést,
- Az előbbiektől eltérő megoszlásban szerezték be az egyes programok a számítástechnikai (hardware) eszközeit, ennél a pontnál a műszaki felsőoktatás vezet. Elgondolkodtató, hogy sem az egyházi, sem a gazdasági illetve a pedagógiai felsőoktatás nem jelez számítástechnikai beszerzéseket, jóllehet a feltételezett okok ezen intézménytípusokat is érintik.
- Ugyancsak a tudományegyetemek programjai jelezték a tartozékok beszerzésének zömét. Itt azonban a beszerzések említése valamivel kiegyenlítettebb. Eltérő a műszaki felsőoktatás javára a software beszerzések, valamint a könyvek és folyóiratok beszerzésének megoszlása is.

Megállapíthatjuk, hogy a programok keretében folyó nagy értékű beszerzések számítástechnikára (hardware), valamint egyéb laboratóriumi eszközökre fordítottak. Tartozékok, software, könyv, folyóirat stb. is jelentős mértékben említődött. Az egyetemek e programok keretében fedezték nagy összegű beszerzéseiket, hozzájuk hasonlóan a műszaki felsőoktatási intézmények is. Az egyházi, a pedagógiai, valamint a gazdasági felsőoktatás programjai keretében azonban egyáltalán nem, vagy csupán alig történt nagy értékű eszközbeszerzés.

4.4 Gazdálkodás

4.4.1 Gazdálkodás tudománycsoportok és intézménytípusok szerint. A 239 programból 228-ról készült elfogadható pénzügyi beszámoló (16. és 17. táblázat).

Tudománycsoportonként vizsgálva a beszámolók elkészültét megállapítható, hogy a műszaki programok 8 százalékáról nem készítettek elfogadható számadást. A társadalomtudományok és a természettudományok beszámolói közül négy, illetve csak kettő hiányzott. Ez aláhúzza azt a korábbi megállapításunkat (Kozma T. et al. 1996), hogy a természettudományi programok vezetői nagyobb fe-

gyelemhez vannak szokva és a korábbi évekhez viszonyítva javult a gazdálkodás színvonala.

Intézménytípusonként vizsgálva, a tudományegyetemek és a pedagógusképző intézmények bizonyultak leginkább szabályszerűeknek. Tőlük kissé elmaradva, az egyházi és a gazdasági felsőoktatás intézményei következnek (egy illetve két programról nem készítettek beszámolót). A műszaki felsőoktatás 66 programjából 60-nak volt meg a beszámolója, 6-nak pedig hiányzott.

4.4.2 Gazdálkodási fegyelem. A 18. és 19. táblázat azt a tapasztalatot foglalja össze, hogy a programok vezetői a támogatást tervszerűen – azaz a pénzügyi tervnek megfelelően – használták-e fel. Ez ugyanis minősíti a gazdálkodást. Nos, a táblázatok alapján az alábbi megfigyeléseket tehetjük:

Tudománycsoportonként :

- a természettudományi programok vezetői (a bírálatok szerint) kiemelkedően gazdálkodtak, a gazdálkodás tervszerűsége 103 program közül 40 esetben "kiemelkedő" minősítést nyert,
- a társadalomtudományi programok is tervszerűen gazdálkodtak, bár minőségük nem annyira jó, mint a természettudományos programoké (egészében véve az átlagosnál jobbak, de zömmel átlagosak),
- a műszaki programok esete a korábbi évhez viszonyítva javult, így az átlagosnál jobb minősítést szerzett,

Intézménytípusként:

- a tudományegyetemek gazdálkodásának tervszerűsége nyerte a legjobb minősítést. Hozzájuk hasonló a műszaki felsőoktatás és a pedagógusképző intézmények gazdálkodása is,
- a műszaki felsőoktatás programjainak opponensei 6 alkalommal nem vállalkoztak értékelésre (66 programból).

Ez az értékelés – jóllehet nem tekintjük abszolút mércének – *jelzi a gazdálkodás tudatosságát*. Ami a valóban figyelmet keltő, az az értékelés hiánya (a skála csak segít az önértékelésben). Különböző tudománycsoportokban a szakértők eltérő módon vannak felkészülve a minőségbiztosítás fejlettebb formáinak alkalmazására. E tekintet-

ben *a tudományegyetemek előnye (ismét) nyilvánvaló* – viszont a műszaki felsőoktatás 1994-ben látványosan előbbre került.

5. A támogatás eredményei

Ebben a fejezetben azt mérlegeljük, mennyire volt eredményes a pályázati programok támogatása. Először azt vizsgáljuk, megszülettek-e a szükséges tematikus beszámolók magukról a programokról. Másodszor bemutatjuk, milyen fajta eredmények születtek e pályázati programok nyomán. Harmadszor mérlegeljük ezeknek az eredményeknek az újszerűségét. Negyedszer leírjuk hatásukat a képzésre. Végül együttesen bemutatjuk a program vezetőinek önértékelését arról, mennyire sikerült teljesíteni kitűzött céljaikat.

5.1 Tematikus beszámolók

5.1.1 Tematikus beszámolás tudománycsoportok szerint. A 239 program közül 239-ről született tematikus beszámoló (20. és 21. táblázat). A beszámolásban a természettudományi programvezetők voltak a legpontosabbak, akik egy híján valamennyi programjukról beszámolót adtak. Hasonlóképp a társadalomtudományi programok vezetői (88 program közül 86-ról készült beszámoló). A műszaki programok vezetői alig maradtak el a többiektől, mivel a 48 programjuk közül kettőről nem adtak beszámolót.

5.1.2 Tematikus beszámolás intézménytípusok szerint. Intézménytípusonként a tematikus beszámolás a következőképp alakult (20. táblázat). A tudományegyetemek csaknem valamennyi programjáról készült tematikus beszámoló (a 118-ból egy hiányzott). A műszaki felsőoktatásból, valamint a pedagógusképző intézményekből szintén kiemelkedő arányban készültek el ezek a beszámolók. Az egyházi felsőoktatás valamennyi programjáról megérkezett a tematikus beszámoló, míg a gazdasági felsőoktatásnál mindössze egy hiányzott.

Tematikus beszámolók nagyobb arányban készültek el, mint a pénzügyi beszámolók. Az elkészülés – el nem készülés hasonló arányokat mutat. A műszaki felsőoktatás azonban kivétel: itt tematikus beszámolók sokkal inkább készültek, mint pénzügyiek.

5.2 Az eredmények fajtái

Hogy mi számít "eredménynek", azt másként értékelik a társadalomtudományban, másként a természettudományban és ismét másként a műszaki tudományok terén. Ezért tettünk különbséget az eredmények ún. megjelenési formái között, mégpedig a következőképpen:

- új oktatási módszer
- szakmai / tudományos továbbképzés
- publikáció
- infrastruktúra fejlesztés
- tananyag fejlesztés
- előadások
- új tantárgy kialakítása
- szemináriumok szervezése

5.2.1 Eredmények tudománycsoportok szerint. Minden tudománycsoportban mindenfajta eredményt elértek. Minden tudománycsoportban a nyomtatásban megjelenő és a képzéshez kapcsolódó főbb csoport fordult elő leggyakrabban mind a tervezett, mind az elért eredményeket tekintve. E két típusú eredmény egymáshoz viszonyított arányai különböztek (9-16. ábra).

- A társadalomtudományi programok nyomtatásban megjelenő tervezett és ismertett eredményei között eltérés mutatható ki a könyv és a konferencia előadás között az utóbbi javára. A képzéshez kapcsolódó főbb csoportnál a tervezetthez képest az infrastruktúra fejlesztés kevésbé valósult meg, szemben az új tantárgy/szak indításával. Legkevésbé pedig az infrastruktúra fejlesztése vagy a szemináriumok szervezése.
- A természettudományi programok eredményei közül a publikáció mellett az előadások majdnem olyan fontosnak bizonyultak, mint a tananyag fejlesztése. Ugyanakkor a többi tudománycsoporthoz viszonyítva itt az infrastruktúra fejlesztése jelent meg jellemző elemként.
- A műszaki programok eredményei főként három formában jelentkeztek: nyomtatásban megjelenő, szakmaspecifikus és képzéshez kapcsolódó. E főbb csoportokat további bontásával eljutunk a részletes eredményekhez. Ezek szerint, jellemző a publi-

káció, a műszaki fejlesztés és a tananyagfejlesztés mindkét eredmény típusnál.

5.2.2 Eredmények intézménytípusok szerint. Valamennyi intézménytípusban főképp a nyomtatásban megjelenő és a képzéshez kapcsolódó tevékenység képezte a tervezett eredményeket. Ezeknek, valamint az ismertetett eredményeknek az egymáshoz viszonyított arányai eltértek egymástól. A VII/17–24. ábra a következőket mutatja:

- A tudományegyetemeken előfordul valamennyi eredmény. Legfontosabb közülük természetesen a publikálás, a konferencia előadás, az újítás és a tanyagfejlesztés.
- A pedagógusképző intézményekben a jelentős negatív arányeltolódás mutatható ki a tervezett és az ismertetett eredmények között. Ez leginkább a publikációra igaz. Egyúttal – érthető módon – itt magas az "új módszer" mint eredmény aránya.
- A műszaki intézmények eredményei a legkiegyenlítettebbek, amihez harmadik elemként társult a szakmaspecifikus főcsoport. A legnagyobb arányban az újítás és a műszaki fejlesztés jellemző erre az intézménytípusra.
- A gazdasági felsőoktatásban a tananyagfejlesztés más intézménytípushoz képest kiugró mértékben jelent meg. Itt a tervezetthez képest több publikáció ismertetésére is sor került. Új módszer is megjelenik de nem szerepel sem tervként sem eredményként az infrastruktúra fejlesztése.
- Az egyházi felsőoktatási intézmények a korábbi évtizedek elmaradásainak pótlására érthető módon a tananyagfejlesztésre és a publikálásra helyezték a hangsúlyt.

5.3 Újdonság

5.3.1 Az eredmények újszerűsége: tudománycsoportok. A 22. táblázat szerint a természettudományos programok eredményei a leginkább újszerűek. A 103 program közül a szakértők 54-et nemzet-

közileg, 47-et Magyarországon találtak újszerűnek. A társadalomtudományi programok eredményei elsősorban Magyarországon voltak újszerűek. Ezekről eltérő a műszaki programok eredményei, amelyek elsősorban Magyarországon és szűk körben az adott intézményben és tanszéken jelentettek novumot.

5.3.2 Mennyire újszerű: tudománycsoportok. Az eredmények újszerűsége persze tudománycsoportonként mást és mást jelenthet. Lehet az eredmény nemzetközileg új, lehet új az eredménye országosan, az intézményben vagy magán az illető tanszéken. Az eredmények ilyen minősítését ábrázoljuk a VII/35. ábrán.

- A legtöbb nemzetközileg új eredményt a természettudományos programokban jelentettek: a 103 program eredményei közül 54 minősült ilyennek.
- A legtöbb országosan új eredmény a társadalomtudományi programokból született: a 88 programból 61 minősült országosan újnak.
- Nagyjából valamennyi tudománycsoportban a programok harmada minősült intézményi szinten újszerűnek.
- egynegyedük pedig tanszéki szinten új, kivéve a társadalomtudományi programok eredményeit.

A leírtakból úgy tűnik, hogy a természettudományban a nemzetközi újszerűség számít valódi újdonságnak, míg a társadalomtudományokban az országos újszerűség a valódi követelmény. A műszaki programok értékelői kevésbé látszottak érzékenyek az újszerűség iránt, aminek következtében az eredmények újszerűségét mindhárom szinten (hazai, intézményi, tanszéki) nagyjából egyformának ítélték meg.

5.3.3 Az eredmények újszerűsége: intézménytípusok. A 23. táblázaton az eredmények újszerűségét intézménytípusonként is feltüntettük. A 239 programból 41 teljesen, 83 pedig nagyobb részben újszerűnek minősült, de viszonylag sok volt az olyan program is, amelynek újszerűségét a szakértők nem minősítették (26). Az intézménytípusok szerinti megoszlásból a következő tanulságokat szűrhetjük le.

- A tudományegyetemek és a pedagógusképző intézmények programjainak megítélése igen hasonlít egymásra. Mindkét intézménytípusban nagyjából vagy teljesen újszerűnek ítélték a programok eredményeit. A különbség is fontos azonban e két intézménytípus között. A pedagógusképző intézmények programjainak jelentős részét a szakértők nem minősítették újszerűsége alapján (37-ből 11-et).
- A műszaki intézmények eredményei kisebb-nagyobb részben minősültek újszerűnek. Ebben az intézménytípusban a megítélés kiegyenlítettebb, illetve a skála negatív pólusa felé tendál.
- A többi intézménytípusban a programok száma csekély. A csekély számú program eredményei, nagyobb részben minősültek újszerűnek.

5.3.4 Mennyire újszerű: intézménytípusok. A 239 program eredményei közül 47 minősült nemzetközileg újnak, 66 újnak országosan, 33 intézményi szinten és 33 a tanszéken újszerűnek (egy programot több kategóriába is be lehetett sorolni.) A 25. ábra az eredmények újszerűségét intézménytípusonként a beadott programok arányában mutatja be. Megállapítható, hogy:

- a tudományegyetemek programjai más intézménytípus programjaihoz képest átlagoosan szerepeltek, kivéve a nemzetközi és a magyarországi szintet, ahol az élmezőnyben foglal helyet,
- a pedagógusképző intézmények programjai jellegzetesen intézményen belül, illetve országosan minősültek újnak, a nemzetközi újdonság nem jellemző,
- a műszaki felsőoktatás programjainak minősítése a pedagógusképző intézmények minősítésére hasonlít, de jóval több program minősült nemzetközileg is újszerűnek,
- a többi intézménytípus programjainak újszerűsége az országos, az intézményi és a tanszéki szint között ingadozik (az eloszlás nagyjából egyenletes az egyházi felsőoktatást kivéve, jól lehet a programok száma viszonylag alacsony).

Programjaik újszerűségének értékelésében a pedagógusképző intézmények jellegzetesen hazaiaknak, illetve intézmény centrikusaknak bizonyultak. Ezzel szemben a tudományegyetemek számára a

mérce az országos, illetve a nemzetközi újszerűség. A műszaki intézménytípusok az újszerűséget leginkább úgy értékelték, mint a pedagógusképzők, de valamennyivel bátrabban minősítették programjaitkat nemzetközileg is újszerűnek.

5.4 Hasznosulás

5.4.1 Hatás a képzésre: tudománycsoportok. A 239 program eredménye, bírálóik szerint átlagosan (86) annál jobban (100) vagy épp kiemelkedően (31) hasznosul a képzésben. Az eredményt valamivel rontja, hogy 18 program hasznosulását nem értékelték a szakértők. A következő táblázatban azt mutatjuk be, hogy (24. táblázat) mennyire hasznosulnak a program eredményei a különböző tudományterületeken folyó képzésben.

- A műszaki tudományok csoportjában átlag feletti, átlagos és kiemelkedő hasznosulásról számoltak be.
- A társadalomtudományi képzésben a hasznosulás leginkább átlag felettinél, valamivel kevésbé átlagosnak tűnik, jóllehet – hasonlóan a műszaki képzéshez – minősítettek programot kiemelkedően hasznosnak is.
- A természettudományos programok zömmel átlagos vagy legalább átlag feletti minősítést nyertek, de voltak jelentős számban kiemelkedőek is.

A hasznosulás a műszaki képzésben a legkifejezettebb, de a természettudományos képzésben a legmagasabb minőségű. A társadalomtudományi programok a képzésben – eszerint a minősítés szerint – zömmel az átlagosan és az átlag feletti szinten hasznosíthatók.

5.4.2 Milyen szintű képzésben hasznosulnak: tudománycsoportok. A hasznosulás vizsgálata során különbséget tettünk az alapképzésben (első diploma), a szakirányú továbbképzésben (másoddiplomás képzés), valamint a posztgraduális (doktori) képzésben hasznosuló programok között. Az 25. táblázat azt tartalmazza, hogy az egyes tudománycsoportokban inkább az alapképzésre, a továbbkép-

zésre vagy a doktori képzésre gyakoroltak-e hatást a pályázati programok. Megállapítható, hogy:

- a műszaki tudománycsoport esetében mind az alapképzésben mind a továbbképzésben (szakirányú, doktori) hasznosulnak,
- a társadalomtudományokban elsősorban az alapképzést és a szakirányú képzést gazdagítják, a doktori képzésben a kisebb a jelentőségük (sok a főiskola, ahol nincs ilyen képzés),
- míg a természettudományok csoportjában – a többihez képest – az alapképzés mellett a doktori képzés válik kiemelkedően fontossá, míg a három képzési szint közül a továbbképzésre gyakorolt hatás látszik még fontosnak

5.4.3 Hatás a képzésre: intézménytípusok. A pályázati programok hatása a képzésre intézménytípusonként is jellegzetesen eltér egymástól. A 26. táblázatból látható, hogy:

- a tudományegyetemeken a képzésre gyakorolt hatást átlag felettinek és leginkább kiemelkedőnek értékelték a bírálók,
- a műszaki felsőoktatásban átlagosnak és átlag felettinek,
- a pedagógusképzésben ugyancsak, míg a gazdasági és egyházi felsőoktatásban a csekély számú programok az átlagostól a kiemelkedőig kaptak értékelést

5.4.4 Milyen szintű képzésben hasznosulnak: intézménytípusok. A 26. ábra az egyes intézménytípusokban mutatja be a programok hatását a képzés eltérő szintjeire. Ebből azt látjuk, hogy:

- az egyházi intézménytípusban elsősorban a főiskolai alap- és a „szakirányú” képzésre gyakorolt hatást,
- a gazdasági intézménytípusban az egyetemi alap- és a szakirányú továbbképzésben hasznosult (magas arány, de kevés program),
- a pedagógusképző intézménytípusban kiugróan magas a főiskolai alapképzés, majd ezt követően már kevesebb arányú a szakirányú továbbképzés,

- a többi két intézménytípusban (műszaki és tudományegyetem) mindhárom képzési szintre gyakorol hatást, leginkább az alapképzésre, kevésbé a továbbképzésre, ám jobban a doktori képzésekre.

5.5 Célok és eredmények

Végül megvizsgáljuk, hogyan kapcsolódnak a pályázati programok az eredeti célokhoz. Az eredeti célt a következőképpen értékelhetjük: a munkatervben megjelölt – tehát a pályázó által kitűzött – célt hasonlítjuk össze a beszámolóban feltüntetett tevékenységekkel (belső kongruencia).

5.5.1 Belső kongruencia: tudománycsoportok. A bírálók szerint a programok belső kongruenciája többnyire átlagon felüli (98 program), illetve kiemelkedő (57 program) volt. Átlagosnak minősítették a 239-ből 68 program belső kongruenciáját. A 27. táblázaton a programok belső kongruenciáját tudománycsoportok szerinti bontásban közöljük. Megállapítható, hogy

- a természettudományos programok belső kongruenciáját a bírálók rendszerint kiemelkedőnek vagy legalábbis átlagon felülinek tartják,
- a társadalomtudományi program belső kongruenciáját ezzel szemben jobbra átlagosnak, illetve átlag felettinek – de nem kiemelkedőnek – ítélték,
- a műszaki programokat pedig ebből a szempontból leginkább átlag felettiek és kiemelkedőek.

5.5.2 Belső kongruencia: intézménytípusok. A programok belső kongruenciáját intézménytípusok szerint is mérlegelhetjük (28. táblázat). Ekkor a következő sajátosságok figyelhetők meg :

- a tudományegyetemi programok közt találták a legtöbb kiemelkedően kongruenset (belső kongruencia) a 118-ból 31-et

- a pedagógusképző intézmények programjainak belső kongruenciája jellegzetesen átlagosnak illetve "átlag felettinek" minősült ,
- a műszaki felsőoktatási programok, belső kongruenciájukat tekintve, leginkább átlagosak, de jelentős számú kiemelkedőnek minősített programjuk is volt. További kérdés, hogy e megítélésekben mennyire játszott szerepet az intézményi presztízs és/vagy a minőségellenőrzésben való jártasság (gyaníthatjuk, hogy mindkettő).

6. Összehasonlítás, 1992-1994

6.1 Jellegzetes változások

Az 1992-es pályázati kiértékelés során a csoportosítás szempontja a tudománycsoport és az intézmény volt, míg az 1993-as és 94-es kiértékelésnél ezek mellett intézménytípus alapján is végeztük a kiértékelést. Ennek az az oka, hogy 1992-ben még csak 11 intézmény kapott támogatást, zömében a tudományegyetemek, kisebb részben a Budapesti Műszaki Egyetem, ezenkívül még néhány egyéb intézmény 1-2 pályázattal, ezeket nem volt értelme tovább csoportosítani intézménytípusok alapján, 1993-ra lényegesen megváltozott a helyzet, már 34 intézmény nyert támogatást és az intézmények sokkal szélesebb skálája szerepelt jelentős számban, 1994-ben ugyancsak 34 intézmény kapott támogatást. 1992-ben az MKM pályázati úton elosztott 112 MFt kutatási támogatást, 1993-ban 138 MFt-ot, 1994-ben ez az összeg 173 M Ft volt. A nyertes, illetve a bírálók által kiértékelt pályázatok száma 1992-ben 137, 1993-ban 170, 1994-ben 239. Az MKM támogatásokat összehasonlítva az alábbi pontokban összefoglalt főbb megállapításokat tehetjük. (27. ábra)

6.1.1 Változások a támogatás eredményességében. 1992-ben: A támogatás mintegy 60 százalékban elérte az elsődleges célját, amennyiben a támogatott kutatások doktori programokat készítettek elő. Több mint 90 százalékban célt ért, amennyiben a kutatások eredményei másoddiplomás, illetve alapképzésben (is) hasznosultak.

1993-ban: Az eredmények 33%-ban vannak hatással a doktori képzésre, alapképzésre 72%-ban, szakirányú képzésre pedig 48% vannak hatással. A program képzésre gyakorolt hatása együttesen 55%-ban átlag feletti és kiemelkedő, átlagos 32%, átlag alatti kevesebb mint 2%, de az e kérdésre nem válaszolók aránya megközelíti a 11%-ot.

1994-ben: Nem módosult lényegesen 1993-hoz képest. Az eredmények 47%-ban vannak hatással a doktori képzésre, alapképzésre összességében 80%-ban, szakirányú képzésre ismét 48% vannak hatással. A program képzésre gyakorolt hatása együttesen közel 55%-ban átlag feletti és kiemelkedő, átlagos 36%, átlag alatti keve-

sebb mint 2%, de az e kérdésre nem válaszolók aránya megközelíti a 8%-ot, ezek az értékek szinte pontosan megegyeznek az 1993-mal.

6.1.2 Változások a tudományterületek támogatásában. 1992-ben: A 112 Mft támogatás 49 százalékát a természettudományi kutatások nyerték el, 27 százalék a műszaki, 24 pedig a társadalomtudományi kutatásoknak jutott. Egy-egy kutatás átlagban 815 eFt-ot kapott. Ezen belül a műszaki kutatások 1190 eFt-hoz, a természettudományi kutatások 921 eFt-hoz, a társadalomtudományiak pedig 513 eFt-hoz jutottak átlagosan.

1993-ban: A 138 Mft támogatás megoszlása jelentősen eltér az 1992-esétől, visszaesett 41%-ra a természettudományi kutatások aránya, a műszaki tudományuk támogatása kevesebb mint a felére csökkent 13%, a társadalomtudományi kutatásoknak pedig lényegesen több jutott, 47%. Egy-egy kutatás átlagban kicsivel kevesebbet kapott, mint 1992-ben, 811 eFt-ot. Ezen belül a műszaki kutatások 753 eFt-hoz, a természettudományi kutatások 1198 eFt-hoz, a társadalomtudományiak pedig 642 eFt-hoz jutottak átlagosan, a műszaki tudományoknál itt is jelentős a csökkenés.

1994-ben: 173 Mft támogatás került szétosztásra, tovább csökkent (37%-ra) a természettudományi kutatások aránya, jelentősen emelkedett a műszaki tudományuk támogatása 31%-ra, újból csökkent a társadalomtudományi kutatások fordított pénz aránya (32%). Elmondhatjuk, hogy ebben az évben megközelítőleg 1/3-1/3-1/3 részesedtek a tudománycsoportok. A három évre jellemző, hogy a természettudományok aránya fokozatosan csökken, a másik kettőé egymás rovására erősen ingadozik, főleg a műszaki tudomány aránya 2-3-szorosára változik az egymást követő években. Tovább csökkent – ha az inflációt is figyelembe vesszük jelentősen – az egy kutatásra jutó átlagos összeg (725 eFt). Ezen belül a műszaki kutatások kapták a legtöbbet 1117 eFt-hoz, a természettudományi kutatások 1993-al ellentétbe a legkevesebbet 619 eFt-ot, a társadalomtudományiak pedig 634 eFt-hoz jutottak átlagosan, a műszaki tudományoknál itt is jelentős a emelkedés és a természettudománynál a csökkenés. (29. táblázat)

6.1.3 Változások az intézmények támogatásában. 1992-ben: Az ELTE-n 43 kutatást támogattak, az összes támogatás 29 százaléka ide került. A BME-n és a JATE-n 25, illetve 20 kutatást támogattak; az előbbit az összes támogatás 24, az utóbbit pedig az összes támogatás 14 százalékával. Egy-egy kutatást támogattak a TE-n (Testnevelési Egyetem), a DOTE-n, illetve a LFZF-n (Liszt Ferenc Zeneművé-

szeti Főiskola), ide az összes támogatásból egyenként 0,4-0,9 százalék folyt be.

1993-ban: A támogatott intézmények számában és összetételében jelentős változás történt, az előző évben 11 intézmény kapott támogatást 1993-ban 34. Csökkent az ELTE-n folytatott kutatások támogatása (32 kutatás) ez az összes támogatás kevesebb mint a 16%-át kapta, de ennél sokkal radikálisabban csökkent a BME-n és a JATE-n folytatott kutatások támogatása (1 és 7 kutatás, 12% és 3,5%-os támogatás). Jelentősen növekedett a KLTE: 14-ről 27 pályázat 9%-ról 16% támogatás összege.

1994-ben: A támogatott intézmények számában és összetételében nem történt jelentős változás 1993-hoz viszonyítva. Ebben az évben szintén 34 intézmény kapott támogatást. Az támogatást nyert pályázati programok számát tekintve az ELTE újból jelentős előnyre tett szert 55 pályázata 23%-ot képvisel, de ennél sokkal jelentősebb a BME és a JATE hullámozása, újból jelentősen emelkedett a részarányuk a kutatások számát (31 db és 28) és az elnyert összeget tekintve, ebben a BME 21%-al az első helyre került, megelőzve az ELTE-t. A KLTE részben megőrizte pozícióját (21 pályázat), de a támogatás összegét tekintve csökkent az aránya 16%-ról 8% támogatás összege. Az intézménytípusokat figyelembe véve a tudományegyetemek 40% feletti arányukat megőrizték az elnyert összegeket tekintve, jelentősen kb. a felére csökkent a pedagógiai felsőoktatás támogatása (1993-ban 19% 1994-ben 8 %), a műszaki felsőoktatásé pedig emelkedett 31%-ról 40%-ra. (28-29. ábra)

6.1.4 Változások a támogatott programok "pályázat konform" jellegében. **1992-ben:** A természettudományos kutatások "pályázat konformok" voltak. Szorosan követték a pályázati kiírást, nemzetközi kapcsolatokat építettek ki, országosan, sőt nemzetközileg kiemelkedő eredményeket értek el. A műszaki kutatások pénzügyileg fegyelmezetten gazdálkodtak, beszerzéseikben elsősorban számítástechnikára (hardware és software) összpontosítottak, kutatásaik eredményei mindenekelőtt új programokban jelentek meg. A társadalomtudományi kutatások diverzifikáltak voltak, sok célúan hasznosultak, elsősorban kutató műhelyeket építettek vagy építettek tovább. Itt fejlesztették leghatékonyabban a könyvtárakat.

1993-ban: Ebben az évben is a természettudományos kutatások "pályázat konformok" voltak, ebben az évben főleg a cél és a tevékenység közötti összhangban. Főleg a nemzetközileg új eredményeik aránya több mint a kétszerese a társadalomtudományének és másfélszerese a műszakiénak. Magyarországon új eredményeket azonban legnagyobb arányban a társadalomkutásokban értek el. Az

eredmény újszerűségében is a természettudományok vezetnek. A pénzfelhasználás a természettudományoknál felel meg leginkább a tervnek, míg a műszaki tudományoknál a legkevésbé. Ebben az évben a nagy értékű beszerzések jelentősen csökkentek, különösen csökkentek a számítástechnikai eszközök beszerzése kb. harmadára (említés %-a). Eredmények megjelenése a társadalomtudományban a publikációkban magasodik ki, míg a műszaki tudományban az infrastruktúra fejlesztésében, a természettudományban az eredmények szórtan jelentkeznek. A képzésre gyakorolt hatása szintén a természettudománynak a legnagyobb 72%-ban átlag feletti, vagy kiemelkedő, a doktori képzésre gyakorolt hatása a társadalomtudományoknál a legkisebb, 19%.

1994-ben: Ebben az évben az előzőkhöz hasonlóan is a természettudományos kutatások a leginkább "pályázat konformok" és a legkevésbé a társadalomtudományok. Ők kértek legkevésbé határidőmódosítást (5%) míg a társadalomtudományok 25%-ban a műszaki tudományok 19%-ban, cél és a tevékenység közötti összhangban a természettudományok és a társadalomtudományok 70%-ban jól szerepeltek, de a társadalomtudományok 40%-ban csak értékelést kaptak. 1993-hoz képest a nagy értékű beszerzések említése jelentősen nőtt, ez érdekes, mivel a kutatások átlagos támogatása jelentősen csökkent. Ez valószínűleg kapcsolatban van a műszaki tudományok újbóli előretörésével. Ismét előtérbe kerültek a számítástechnikai beszerzések, főleg a műszaki tudományoknál és a könyv beszerzésük is jelentős (20%). Az elért eredményeket 1994-ben sokkal részletesebb és részben más szerkezetben értékelték, mint az előző években, azonban itt is elmondható, hogy a társadalomtudományok publikálnak a leginkább, de a többi tudománycsoport publikációinak mennyisége, sokkal jobban megközelíti a társadalomtudományét, mint előzőleg, szakmaspecifikus eredményei a műszaki tudományoknak vannak leginkább. A képzésre gyakorolt hatása szintén ebben az évben is a műszaki tudományoknak 58%-ban átlag feletti, vagy kiemelkedő, az előző évtől eltérően sokkal kisebbnek tűnik a bírálók szerint a képzésre gyakorolt hatás, a doktori képzésre gyakorolt hatása ebben az évben is hasonló az előzőhöz a társadalomtudományoknál a legkisebb, 25%, a többi képzési típusnál nem látszik lényeges eltérés a vizsgált években.

6.2 Támogatott tudományok és intézmények

Az 1994-ben 1993-hoz képest megváltozott a támogatás struktúrája a társadalomtudományok visszaestek a műszaki tudományokkal szemben. A természettudományok támogatása 1992-óta évről évre csökken 50%-ról 37%-ra. Fokozatosan csökken az egy támogatásra jutó összeg, főleg a természettudományoknál. Az intézménytípusok szempontjából vizsgálva a feltűnő a tudományegyetemek közel állandó 40% feletti aránya a támogatások összegét tekintve és a pedagógiai felsőoktatás 19%-ról 8%-ra való visszaesése, ez érvényes a programok számára is, ahol a tudományegyetemek közel 50%-ra növelték a részesedésük, míg, a pedagógiai felsőoktatás 22-ről 13%-ra csökkent. A támogatott intézmények száma nem változott 1993 óta, de az elmúlt évvel ellentétben növekedett a tudományegyetemek támogatása a főiskolákkal szemben. (pl. ELTE 1992: 32 millió, 1993: 21 millió, 1994: 35 millió) A KLTE és JPTE támogatása erősen visszaesett (17 millióról 14 millióra és 14 millióról 10 millióra, viszont ugrásszerűen emelkedett a JATE pályázatainak támogatása, 5 millióról 16 millióra). 1993-hoz viszonyítva a BME támogatása 17 millióról 37 millióra emelkedett. A támogatott pályázatok számát vizsgáljuk akkor feltűnő, hogy a társadalom és a természettudományi pályázatok száma változik évről évre fordított arányban. Míg 1993 a támogatott programok számát tekintve a társadalomtudományok "éve" volt, közel 60%-os az arányuk, addig 1992 és 1994 inkább a természettudományoké, több mint 40%-os részesedéssel, a műszaki tudományok a természettudományokkal együtt változtak, a programok részesedése 10-20% körüli.

A közreműködővel végrehajtott programok száma ebben az évben is 90% körüli, de a szerkezete jelentősen megváltozott. Az együttműködési hajlandóság az előző évvel ellentétben növekedett intézményből kifelé, bár 1994-ben is a pályázati programokat jó részben a intézményen és tanszéken belül oldották meg, mégis jelentősen emelkedett a nemzetközi közreműködők említése 1993-ban átlag 17%-ról 32%-ra (1992-ben 40% volt). Az intézményközi közreműködők említése 24%-ról 34%-ra emelkedett.

Az intézményen belüli közreműködők említése csökkent 38%-ról 25%-ra, ezen belül a természettudománynál leginkább 47%-ról 15%-ra. A tanszéken belüli közreműködők említése körülbelül 60% közelében maradt, de ezen belül a természettudománynál 51%-ról 71%-ra emelkedett, míg a társadalomtudománynál 66%-ról 50%-ra csökkent 1993-hoz viszonyítva. Összességében 1994-ben tovább csökkent az

együttműködések említése, a programokat kevesebb együttműködővel oldották meg. Az együttműködés arányainak megoszlását tekintve hullámváz figyelhető meg 1992-től 1993-ra csökkenő arányok 1994-re növekedtek és fordítva, illetve ugyanez zajlott le a tudományterületek között is.

6.3 A támogatás eredményeinek összehasonlítása

A következőben az 1993-as és az 1994-es pályázatok főbb eredményeit, a programoknak az oktatásra gyakorolt hatását és a támogatási prioritásokat hasonlítom össze, figyelembe véve az 1992-es pályázatokat is.

6.3.1 A cél és a tevékenység összhangja. 1993-hoz képest emelkedett az összhang mértéke, bár még így sem éri el az 1992-es szintet, ekkor "teljes mértékben" választ 71-83%-ban adtak a különböző tudománycsoportoknál, addig 1993-ban, a kiemelkedő és az átlag feletti összhang együtt 57% volt, 1994-ben együttesen 65%, de ebben az évben is társadalomtudománynál a legkisebb (50%) és 1994-ben is a természettudománynál a legnagyobb az arány, csökkent a nem válaszolók száma is 9%-ról 4%-ra

6.3.2 Az eredmény megjelenési formája. A publikációban – miután 1992 után erős növekedés volt tapasztalható (47%-ról 60%-ra) – 1994-ben gyengén visszaesett a publikálási hajlam. Ezen belül érdekes, hogy a társadalomtudománynál a 3 év alatti ingadozás 23%-ról 1993-ban 63%-ra növekedett, majd 94-ben 50%-ra csökkent a publikáció eredményként említése, ugyanakkor a természettudománynál az 1993-as 55%-ról 67%-ra növekedett. A tananyagfejlesztésnél körülbelül változatlan a helyzet, átlag 44%-ról 48%-ra emelkedett az említések aránya (1992-ben még 56% volt). A műszaki tudománynál 1993-ra mutatózó nagyarányú csökkenés (88%-ról 43%-ra) kisebb emelkedésbe váltott (1994 50%). Radikálisan csökkent az új tantárgyak, szakok indítása, már 1993-ban is csökkent kisebb mértékben (33%-ról 28%-ra), de 1994-ben az említések aránya már csak 9% volt. 1993-ban a csökkenés arányos volt (kb. 10-20%-os) a különböző tudománycsoportoknál, 1994-ben legerősebben a természettudománynál mutatható ki a csökkenés, már csak 5%-ban említik eredményként. A továbbképzés említése ebben az évben is jelentősen

csökkent, átlag 1992-ben 37%-ról 1993-ban 16%-ra, majd 1994-ben 9%. Ezen belül nagyobb arányú a csökkenés a társadalomtudománynál, itt 1994-ben 7% az említések aránya. Az infrastruktúra fejlesztés 1992-ben elsődleges cél, ekkor még a pályázatok 50%-a hajtott végre infrastruktúra fejlesztést, 1993-ban már csak 17%-ra 1994-ben tovább csökkent 15%-ra. Ez elsősorban a társadalomtudománynál mutatkozik 1992-ben 56%-ról 1993-ban 8%-ra csökkent, ez az érték 1994-ben állandósult. A természettudománynál kb. a felére csökkent 1992-ben 47%-ról 1993-ban 23%-ra, majd 1994-ben kb. ezen a szinten maradt (20%). Az előadás szervezése 1994-ben változatlan maradt 1993-hoz viszonyítva (28%) igaz 1992 óta kb. 10%-al csökkent az említések száma, akkor 31%-an említették az eredmények között, bár a társadalomtudománynál némileg növekedés tapasztalható (19%-ról 21%-ra, majd 23%-ra) mégis itt a legkisebb az eredményként való megjelenése.

Jó közelítéssel elmondható, hogy az eredmények említési száma és a legtöbb esetben az összetétele nem változott alapvetően 1993 óta, stabilizálódott az eredmények struktúrája, a nagyobb változás 1992 és 1993 között volt, 1992-ben lényegesen több eredményt soroltak fel.

6.3.3 A programok képzésre gyakorolt hatása. Ebben a kérdéskörben is jellemző, hogy a nagyobb változások 1992 és 1993 között zajlottak le, míg 1994-ben csak kisebb változások történtek. Mindhárom évben jellemző, hogy az átlag alatti értékek alig néhány százalékban szerepelnek és csökkenő tendenciát mutatnak, de kiugrik, hogy a társadalomtudományoknál 1992-ben 10%, 1993-94-ben 1% körüli. Az átlag feletti és a kiemelkedő hatás együttesen némileg csökkent, 1992-ben a "teljesen"-nel meghatározott kategória, 70% volt 1993-ban 56%, majd 1994-ben 55%, ezen belül a természettudomány megtartotta a "pozícióit", illetve csak kevéssé csökkent, a műszaki tudomány 80%-ról 52%-ra, a társadalomtudomány 64%-ról 49%-ra csökkent 1992 és 1993 között, majd 1994-ben az utóbbi kettő kissé emelkedett. A nemválaszolók aránya 1992 óta jelentősen növekedett a 1,5%-ról 1993-ban 10%, 1994-ben 7,5%.

6.3.4 Milyen szintű képzésre gyakoroltak hatást a programok? Általános változás minden tudománycsoportnál, hogy a doktori képzésre gyakorolt hatás először jelentősen kb. harmadára esett vissza, 1992-ben átlag 91%, 1993-ban átlag 33%, de 1994-ben újból erősen emelkedett 57%-ra, ezen belül a legnagyobb a változás a társadalomtudománynál ahol 87%-ról 19%-ra esett 1993-ra, és csak kisebb mértékben (25%-ra) emelkedett 1994-re, legkisebb a visszaesés a

természettudománynál, ahol 1994-ben is kb. 60% a doktori programra hatást kifejtő pályázatok száma. A szakirányú képzésnél kisebb csökkenés tapasztalható a műszakinál, azonban még is itt a legnagyobb az arány, 66% feletti, jelentős a csökkenés természettudománynál (63%-ról 45%-ra, majd 38%-ra 1994-ben), folyamatos emelkedés tapasztalható a társadalomtudománynál, 1992-es 31%-ról 44%-ra, majd 49%-ra 1994-ben. Ezen pályázati programok hatása leginkább az alapképzésben jelentkezett, ahol radikálisan emelkedett az említés aránya (35%-ról 72%-ra 1993-ban és 80%-ra 1994-ben). Ezen belül leginkább a társadalomtudomány változott az érték, itt 1992-es 27%-ról előbb 78%-ra, majd 1993-ban 85% felé emelkedett.

6.4 Egyéb pénzforrások

Az egyéb pénzforrás igénybevétele csökkent 1992-höz képest 37%-ról 26%-ra, de ez pontosan megegyezik az 1993-as értékkel, különösen erős az ingadozás a műszaki tudománynál (1992: 24%, 1993: 9%, 1994: 21%) a természettudománynál ez az érték az 1992-es 57%-ról 31%-ra csökkent, 1993-ban 34% volt, azonban mégis a természettudományok találták meg leginkább az egyéb forrásokat. A társadalomtudományok is jobban megtalálták az egyéb forrást 1992-höz képest ekkor 19% volt az említések aránya 1993-ban 26%-ra növekedett, ez némileg 23%-ra csökkent 1994-ben (30. ábra). A megnevezett egyéb pénzforrás 73-ra emelkedett az 1992-es 59 és az 1993-as 47 említésről, igaz közben a pályázatok száma is jelentősen növekedett 1992-es 137-ről 170-re, majd 1994-ben 239-re. A megnevezett egyéb pénzforrás arányában az OTKA és a FEFA megőrizte vezető helyét, bár az OTKA némileg csökkent 1992-ben 39%-ról 1993-ban 32%-ra, 1994-ben 33%, a TEMPUS az 1992-es harmadik helyről az utolsók közé került, aránya 1992-ben 12%-ról 1-2%-ra csökkent. A legnagyobb változás a Soros támogatásnál volt 1992-ben 2%-ról közel 9%-ra emelkedett 1993-ra majd 0%-ra csökkent 1994-re. Bár elenyésző mennyiségben, de évek során kissé növekvő arányban megjelent a külföldi forrás és a pénzügyi támogatás is.

7. Tanulságok, 1993-1994

Az 1994-es elemzés megerősítette azokat a tanulságokat, amelyeket az előző elemzések eredményeképpen vontunk le. Most nem annyira új tanulságokat összegezzünk tehát, mint inkább elmélyítjük és pontosabbá tesszük, amit az 1993-as elemzésben csak érintőlegesen jeleztünk.

7.1 Tanulságok, 1993

7.1.1 A kutatás támogatói. Az 1993-es elemzés egyik tanulsága az volt, hogy a pályázati kiírás érzékelhetően módosítja az opponensek magatartását. Ha egyértelműek és markánsak a pályázat prioritásai, akkor az opponens jobban fogja tartani magát hozzájuk értékelő munkája során. Ha viszont a prioritások elmosódottabbak és általánosabbak, akkor az opponensek saját normáikat inkább érvényesítik az értékelésben. Ez a tudománycsoportok (tudományágak, tudományos paradigmák) közti erősebb szóródáshoz vezet.

7.1.2 Mi a "kutatás"? Mind az 1992-es, mind pedig az 1993-as támogatás elemzésének alapkérdése az volt, hogy amit "kutatásnak" nevezünk, eltérő tevékenységek összessége. Sok esetben annyira eltérnek egymástól, hogy tulajdonképpen nem is kezelhetők együtt. A különböző tudományterületen dolgozók normái rendkívüli mértékben eltérnek egymástól (kinek milyen kapcsolatok fontosak, kikre akar hatással lenni, a tanítást vagy a publikálást tartja-e fontosabbnak, milyen pénzügyi forrásokat ér el, milyen elszámolási fegyelemhez szokott stb.). Az 1993-as támogatás idején ezt az ellentmondást a finanszírozó mintegy túlkompenzálta. Ennek eredményeképp a természettudományi programokat kisebb mértékben támogatta, mint a társadalomtudományiakat vagy a műszakiakat. A kategorizálás rejtett politika-érvényesítés, amit szóvá kell tenni és lehetőleg nyilvánosságra hozni.

7.1.3 A vezetők "viselkedése". Az intézmények, intézménytípusok "viselkedése" a vezetők (menedzsmentjük) viselkedésének eredménye. A vezetők pedig úgy viselkednek, ahogy az adott szervezeti formákban tudnak vagy kénytelenek. Viselkedésüket – a K+F pályázatokkal kapcsolatban is – igen erősen meghatározza a felsőoktatás jelenlegi rendszere.

7.1.4 Kérdések a társadalomkutatás számára. Végül néhány további kérdést fogalmaztunk meg. Vajon csakugyan ciklikus-e a pályázás? Milyen értékeik és normáik vannak a különböző tudományágakban dolgozóknak? Hogyan "hasznosul" a sikeres pályázati program? Ezeket a kérdéseket – mondtuk az 1993-as elemzés tanulságaként – társadalomkutatással kellene (lehetne) megválaszolni.

7.2 Osztályozás

A korábbiakban is fölvetettük a tudománycsoportosítás fontosságát a támogatások elosztása során. Ezzel ez a tudományfilozófiainak látszó kérdés – a csoportképzés – mélyen és egyértelműen tudományszervezési és tudományfinanszírozási problémává válik. A csoportképzés eredményeképp a támogatások szétosztásának az a tendenciája – s ez figyelhető meg az előző évek támogatásainak megítélése alapján is –, hogy a nevesített csoportok egyúttal a támogatások elnyerésének alapját is képezik. Ha valamely tudományt nevesítünk – azaz egyenrangúvá emeljük a többi nevesítettel – akkor ezzel a támogatásának esélyét is megnöveljük.

A jelenlegi tudománycsoportok (műszaki tudomány, természettudomány, társadalomtudomány) mellett más csoportosítás szerint élő és élettelen természettudományok vannak. A támogatás elnyerésében ezzel megnöveljük a természettudomány súlyát a nem természettudománnyal szemben. A társadalomtudomány mellett azonban nem szerepel a szellemtudomány (bölcseztudomány, "nemzeti tudomány") – holott tudománytörténetileg vagy tudományfilozófiailag ugyanúgy szerepelnie kellene, mint a természettudomány mellett a műszaki tudomány vagy az élettelen mellett az élő természettudomány. Ezzel a támogató csökkenti a nem műszaki és nem természettudományok közé sorolt pályázatok nyeresi esélyeit. Hozzáteesszük, hogy olyan eszközzel, amely rejtve hat, hiszen tudományfilozófiai vagy tudományszervezési köntösbe van rejtve.

A nem nevesített tudományok képviselői joggal érvelhetnek a nemzetközi összehasonlíthatósággal. Etekintetben az osztályozások eltérők, ámde valamennyi részletesebb, mint amit jelenleg az MKM használ. (Nem állja meg a helyét, hogy az egyikből a másik kiemelhető – hogy tehát a jelenlegi csoportosítás csupán csak tág.) Lehetnek továbbá tudománytörténeti és tudományfilozófiai érvek is amellett, hogy egyes tudományokat nevesíteni kell a ma is nevesített többiek mellett.

A nem nevesített tudományok képviselői továbbá joggal érvelhetnek a fölhasználói érdeklődéssel. Ma a felsőoktatásban nagyobb a "társadalomtudomány" nevű tudománycsoport fogyasztó közönsége, mint a "műszaki tudományé" vagy a "természettudományé". Az egyenlőtlen tudománytámogatás talán azt a célt is szolgálja, hogy a lassan kiürülő oktatási kapacitásokat kutatási kapacitások formájában lehessen fönntartani. Ez fontos szempont – de mindenképp el kellene fogadtatni a tudományos és felsőoktatási közösséggel; hiszen jelenleg csupán rejtetten érvényesül (ha valóban ez érvényesül). Ha csakugyan van egyenlőtlen elosztás, akkor – mivel közpénzekről van szó – azt a nyilvánosság előtt is meg kell mérteni.

7.3 A "tudomány" vizsgálata

Az értékelők újra meg újra igénylik, hogy többet tudjanak az egyes kutatásokról. Nehezen fogadjuk el, hogy a statisztikai adatgyűjtésnek jól belátható korlátai vannak. Természetesen az 1992-ben kidolgozott és azóta lényegében változatlan módszerrel értékelt kutatásokat lehetne részletesebb kérdőívvel, alaposabban és kidolgozottabban is értékelni. Ez veti föl azokat a kérdéseket, amelyeket másutt érintettünk; hogy ti. mit tekintünk kutatásnak, mit tudományos kutatásnak, mit a kutatás termékének, illetve a kutatás folyamatának, ki a kutató, és így tovább. Gyorsan eljutunk oda, hogy nemcsak az értékelőt kellene kérdeznünk, hanem magát a kutatót is; és hogy a kutatásszervezőtől éppúgy adatokat kellene kérnünk, mint a döntéshozóktól stb. Vagyis "a tudomány" kutatása visszavezetődik oda, ahol minden társadalomkutatásnak kezdődnie kell: a tudományos kutatásban és a kutatás szervezésében, finanszírozásában, irányításában részt vevőkhöz.

E tekintetben vannak érdekes kezdeményezések (lásd a hivatkozott irodalomban) és korábbi hazai vizsgálatok is, de a jelenlegi hely-

zet távolról sincs kielégítően föltárva. Mit sem tudunk a kutatók élet- és munkakörülményeiről, mint ahogy véleményeiről, beállítottságairól sem nagyon tudunk. Így aztán csak elgondolásaink vannak az általuk követett "stratégiákról" is (ezek az elgondolások néha súrolják az inszINUÁCIÓT). Ahhoz, hogy ezen a területen tovább léphessünk, számottevő kutatást kellene végeznünk a kutatókról. A tudományirányításnak – minden szinten – többet kellene tudnia a mostaninál arról, hogy kik a kutatók és hogy hogyan vélekednek. A további támogatási értékelésekhez ezért kívánatos kiegészítő vizsgálatot is kapcsolni, hogy ezen az úton megindulhassunk.

7.4 A "tudománypolitika" vizsgálata

Hasonló a helyzet a tudományt irányító, finanszírozó, értékelő, menedzselő körrel, amelyet az egyszerűség kedvéért itt most "tudománypolitikának" nevezünk. Ha lehet, róluk – az ő helyzetükről és véleményeiről, szándékaikról (értékeikről) és döntéshozatalukról (politikáikról, stratégiáikról) – még kevesebbet tudunk. Pedig jobban kellene ismernünk a tudományirányítók összetételét csakúgy, mint szakmai-politikai kultúráját, a szó kultúrantropológiai értelmében.

Ez az ismerethiány okozza, legalábbis részben, azokat a kommunikációs nehézségeket, amelyek a két csoport – kutatók és finanszírozók – között kialakul. Az egyszerű párbeszéd ezen keveset segít, mert a részt vevők – kutatók és finanszírozók – szándékosan értik félre egymást. Rejtett gondolatokat keresnek a közlések mögött. A sikeres kommunikációt e két csoport között elő kell készíteni, mégpedig kiegészítő információkkal. A "tudománypolitika" kutatása – tehát annak föltárása, hogy milyen preferenciákat követnek a döntéshozók, hogyan látják önmagukat és az irányítandó szférát, melyek a rejtett értékek, amelyeket nem tudnak vagy nem akarnak nyilvánossá tenni – a másik olyan föladat, amelyet érdemes a jövőben megkezdeni, talán szintén a támogatások értékeléséhez kapcsolva, jóllehet önálló föladatként.

Hivatkozások

Cole J. R. et al. 1994 **The Research University in a Time of Discontent**. Baltimore: Johns Hopkins University Press

Geiger R. I. 1993 **Research and Relevant Knowledge: American Research Universities Since World War II**. New York: Oxford University Press

Haden C. R., Brink J. R. 1992 **Innovative Models for University Research**. Amsterdam: North Holland

Hanham H. J. ed. 1993 "The funding of university research: the role of overheads." **Higher Education Management** 3, 2 (special issue)

Knowles A. S. ed. 1978 "Research." **International Encyclopedia of Higher Education** 8: 3585-635. San Francisco: Jossey – Bass

Knowles A. S. ed. 1978 "Science policies." **International Encyclopedia of Higher Education** 8: 3715-23. San Francisco: Jossey – Bass

Machlup F. 1962 **The Production and Distribution of Knowledge in the United States**. Princeton N. J.: Princeton University Press

Merton R. K. (Storer N. W. ed.) 1973 **The Sociology of Science: Theoretical and Empirical Investigations**. Chicago, London: The University of Chicago Press

Merton R. K., Gatson J. eds. 1977 **The Sociology of Science in Europe**. Urbana: Southern Illinois University Press

Sadlak J., Altbach P. G. eds. 1997 **Higher Education Research at the Turn of the New Century: Structures, Issues and Trends**. New York, London, Paris: Unesco, Garland

Trow M. A., Nybom Th. eds 1991 **University and Society: Essays on the Social Role of Research and Higher Education**. Higher Education Policy Series 12. London: Kingsley

Táblázatok

1. táblázat

Az MKM 1994. évi lezárt pályázati programjainak összesített adatai

Értékelt pályázat	239	83,9
Nem érkezett vissza	2	0,7
Ki nem küldött	42	14,7
Nem bíralt	2	0,7
összesen	285	100

2. táblázat

Pályázati programok száma tudományágak szerint

tudományág	db	%
kémia	37	15.5
biológia	17	7.1
földtudomány	17	7.1
pedagógia	15	6.3
villamosság	15	6.3
gépészet	14	5.9
matematika	14	5.9
történettud.	13	5.4
közgazdaság	10	4.2
fizika	9	3.8
informatika	9	3.8
környezettud.	9	3.8
modern filológia	9	3.8
szociológia	8	3.3
nyelv és irodalom	7	2.9
jog	6	2.5
pszichológia	6	2.5
kohászat	5	2.1
egy.társ.tud.	4	1.7
építészet	4	1.7
ókor	4	1.7
filozófia	3	1.3
művészet	3	1.3
egyéb műszaki	1	0.4
mindösszesen	239	100.0

3. táblázat

Pályázatok száma intézménytípusonként

intézménytípus	összesen	%
egyházi felsőoktatás	5	2,1
gazdasági felsőoktatás	11	4,6
műszaki felsőoktatás	66	27,6
pedagógiai felsőoktatás	31	13,0
tudományegyetem	118	49,4
egyéb felsőoktatás*	8	3,3
mindösszesen	239	100,0

* Az egyéb a következőkből áll: 5 pályázat Magyar Testnevelési Egyetem, 2 pályázat Országos Köznevelési Intézet, 1 pályázat Magyar Képzőművészeti Főiskola.

4. táblázat

Pályázati programok száma intézménytípusonként és tudománycsoportonként

		tudománycsoport			
intézménytípus		műszaki tud.	társadalom-tud.	természeti tud.	összesen
egyházi felsőoktatás	db %	0 0.0%	5 100.0%	0 0.0%	5 100.0%
gazdasági felsőoktatás	db %	0 0.0%	10 90.9%	1 9.1%	11 100.0%
műszaki felsőoktatás	db %	47 71.2%	1 1.5%	18 27.3%	66 100.0%
pedagógiai felsőoktatás	db %	0 0.0%	22 71.0%	9 29.0%	31 100.0%
tudományegyetem	db %	1 0.8%	44 37.3%	73 61.9%	118 100.0%
egyéb felsőoktatás	db %	0 0.0%	6 75.0%	2 25.0%	8 100.0%
mind-összesen	db %	48 20.1%	88 36.8%	103 43.1%	239 100.0%

5. táblázat

Támogatás megoszlása

intézmény	ezer forint.	%	átlag támogatás (ezer forint)
BME	36520	21.1	1178.1
ELTE	34730	20.1	631.5
JATE	15950	9.2	569.6
KLTE	13650	7.9	650.0
ME	11480	6.6	1043.6
JPTE	10050	5.8	717.9
VE	9820	5.7	701.4
BKE	5630	3.3	703.8
KKMF	4200	2.4	1050.0
EKTF	3950	2.3	658.3
BDMF	3000	1.7	1500.0
YMMF	2700	1.6	2700.0
JGYTF	2400	1.4	400.0
TF	2250	1.3	450.0
BGYTF	2050	1.2	512.5
OKI	1900	1.1	950.0
GYTF	1810	1.0	603.3
KVF	1550	0.9	775.0
PKE	1300	0.8	650.0
ACSJTF	1200	0.7	400.0
MKF	1200	0.7	1200.0
JTF	970	0.6	485.0
VTIF	800	0.5	800.0
GAMF	570	0.3	570.0
HOF	570	0.3	570.0
PMMF	520	0.3	520.0
BDTF	500	0.3	250.0
SZIF	500	0.3	500.0
BPTIF	400	0.2	200.0
PSZF	400	0.2	400.0
GKHTF	200	0.1	200.0
IPF	200	0.1	200.0
CTIF	100	0.1	100.0
ZSTIF	100	0.1	100.0
mindösszesen	173170	100.0	724.6

6. táblázat

Összefoglaló értékelés

tudomány- csoport		nincs válasz	részben teljesült	elfogad- ható	jó	kiemel- kedő	összesen
műszaki tudomány	db %	1 2.1	1 2.1	7 14.6	22 45.8	17 35.4	48 100.0
társadalom- tudomány	db %	2 2.3	4 4.5	16 18.2	57 64.8	9 10.2	88 100.0
természet- tudomány	db %	2 1.9	4 3.9	13 12.6	48 46.6	36 35.0	103 100.0
mind- összesen	db %	5 2.1	9 3.8	36 15.1	127 53.1	62 25.9	239 100.0

7. táblázat

Összefoglaló értékelés

intézmény- típus		nincs válasz	részben teljesült	elfogad- ható	jó	kiemel- kedő	össze- sen
egyházi felsőoktatás	db %	0 0.0%	0 0.0%	0 0.0%	4 80.0%	1 20.0%	5 100.0%
gazdasági felsőoktatás	db %	2 18.2%	1 9.1%	2 18.2%	5 45.5%	1 9.1%	11 100.0%
műszaki felsőoktatás	db %	1 1.5%	2 3.0%	10 15.2%	32 48.5%	21 31.8%	66 100.0%
pedagógiai felsőoktatás	db %	0 0.0%	1 3.2%	8 25.8%	18 58.1%	4 12.9%	31 100.0%
tudomány- egyetem	db %	2 1.7%	4 3.4%	13 11.0%	65 55.1%	34 28.8%	118 100.0%
egyéb felsőoktatás	db %	0 0.0%	1 12.5%	3 37.5%	3 37.5%	1 12.5%	8 100.0%
mind- összesen	db %	5 2.1%	9 3.8%	36 15.1%	127 53.1%	62 25.9%	239 100.0%

8. táblázat

Támogatás megoszlása intézménytípusonként

intézménytípus	ezer forint	%	egy pályázat átlag támogatása eFt
egyházi felsőoktatás	2400	1,4	480
gazdasági felsőoktatás	7580	4,4	689
műszaki felsőoktatás	69310	40,0	1050
pedagógiai felsőoktatás	14150	8,2	456
tudományegyetem	74380	44,0	630
egyéb felsőoktatás	5350	3,1	669
mindösszesen	173170	100,0	725

9. táblázat

Pályázatok száma és a támogatás tudományáganként

tudományág	pályázatok száma	%	támogatás ezer forint.	%	átlag támogatás (ezer forint)
biológia	17	7.1	13600	7.9	800.0
egy.társ.tud.	4	1.7	1530	0.9	382.5
egyéb műszaki	1	0.4	400	0.2	400.0
építészet	4	1.7	9600	5.5	2400.0
filozófia	3	1.3	2300	1.3	766.7
fizika	9	3.8	7630	4.4	847.8
földtudomány	17	7.1	8100	4.7	476.5
gépészet	14	5.9	16430	9.5	1173.6
informatika	9	3.8	7890	4.6	876.7
jog	6	2.5	2950	1.7	491.7
kémia	37	15.5	16180	9.3	437.3
kohászat	5	2.1	5550	3.2	1110.0
környezettud.	9	3.8	7620	4.4	846.7
közgazdaság	10	4.2	10950	6.3	1095.0
matematika	14	5.9	10600	6.1	757.1
modern filológia	9	3.8	4350	2.5	483.3
művészet	3	1.3	1500	0.9	500.0
nyelv és irodalom	7	2.9	5500	3.2	785.7
ókor	4	1.7	1600	0.9	400.0
pedagógia	15	6.3	7540	4.4	502.7
pszichológia	6	2.5	4360	2.5	726.7
szociológia	8	3.3	6350	3.7	793.8
történettud.	13	5.4	6900	4.0	530.8
villamosság	15	6.3	13740	7.9	916.0
mindösszesen	239	100.0	173170	100.0	724.6

10. táblázat

Támogatás megoszlása intézményenként

intézmény	ezer forint.	%	átlag támogatás (ezer forint)
BME	36520	21.1	1178.1
ELTE	34730	20.1	631.5
JATE	15950	9.2	569.6
KLTE	13650	7.9	650.0
ME	11480	6.6	1043.6
JPTE	10050	5.8	717.9
VE	9820	5.7	701.4
BKE	5630	3.3	703.8
KKMF	4200	2.4	1050.0
EKTF	3950	2.3	658.3
BDMF	3000	1.7	1500.0
YMMF	2700	1.6	2700.0
JGYTF	2400	1.4	400.0
TF	2250	1.3	450.0
BGYTF	2050	1.2	512.5
OKI	1900	1.1	950.0
GYTF	1810	1.0	603.3
KVF	1550	0.9	775.0
PKE	1300	0.8	650.0
ACSJTF	1200	0.7	400.0
MKF	1200	0.7	1200.0
JTF	970	0.6	485.0
VTIF	800	0.5	800.0
GAMF	570	0.3	570.0
HOF	570	0.3	570.0
PMMF	520	0.3	520.0
BDTF	500	0.3	250.0
SZIF	500	0.3	500.0
BPTIF	400	0.2	200.0
PSZF	400	0.2	400.0
GKHTF	200	0.1	200.0
IPF	200	0.1	200.0
CTIF	100	0.1	100.0
ZSTIF	100	0.1	100.0
mindösszesen	173170	100.0	724.6

11. táblázat

A program végrehajtásához igénybe vett-e egyéb pénzforrást?

intézménytípus		nem	igen	nem válaszolható meg	összesen
egyházi	db	3	2	0	5
felsőoktatás	%	60.0%	40.0%	0.0%	100.0%
gazdasági	db	7	1	3	11
felsőoktatás	%	63.6%	9.1%	27.3%	100.0%
műszaki	db	38	20	8	66
felsőoktatás	%	57.6%	30.3%	12.1%	100.0%
pedagógiai	db	23	7	1	31
felsőoktatás	%	74.2%	22.6%	3.2%	100.0%
tudomány- egyetem	db	58	30	30	118
	%	49.2%	25.4%	25.4%	100.0%
egyéb	db	5	2	1	8
felsőoktatás	%	62.5%	25.0%	12.5%	100.0%
mindösszesen	db	134	62	43	239
	%	56.1%	25.9%	18.0%	100.0%

12. táblázat

**A program végrehajtásához igénybe vett egyéb forrás összege
(ezer forint)***

	műszaki tudomány	társadalom- tudomány	természet- tudomány	össze- sen
AMFK	500	800	0	1300
BDTF	0	0	0	0
BGYTF	0	5	0	5
BME	50	0	0	50
BME-MTA	0	0	0	0
CEC	0	0	0	0
Color Point	0	0	0	0
COST D1	0	0	0	0
EC Copernicus	0	0	0	0
EMK I.	0	0	0	0
FEFA	0	4156	13800	17956
Finn-Magy.TÉT	0	0	0	0
helyi, megyei önkorm.	0	1000	0	1000
Magy.Mozgókép.Alapítv.	0	0	0	0
Magy-Amer.Techn.Köz.Alap	0	0	0	0
MKM	170	1110	1000	2280
MTA-CNRS	0	0	0	0
NAt.Monuments Record Centre England	0	2000	0	2000
NAÜ	0	0	2100	2100
Népjól.M.	0	0	0	0
NSF	0	0	0	0
OMFB	130	0	0	130
OTKA	0	2070	9607	11677
Pro Renov.Cult.	0	0	0	0
saját forrás	0	0	0	0
Schw.Natinalfond	0	0	2500	2500
spanyol	0	0	0	0
TEMPUS	0	0	0	0
Tisztatáj Alap	0	0	0	0
Vez.képző Al.	0	300	0	300
egyéb alapítvány	1300	0	0	1300
mindösszesen	2150	11441	29007	42598

* A legtöbbben csak forrást említene, de összeget nem.

13. táblázat

**A program végrehajtásához igénybe vett egyéb forrás összege
(ezer forint)***

	egyházi felső	gazdasági felső.	műszaki felső.	pedagó- giai felső.	tudomány- egyetem	egyéb felső.	össze- sen
AMFK	0	0	500	0	800	0	1300
BDTF	0	0	0	0	0	0	0
BGYTF	0	0	0	5	0	0	5
BME	0	0	50	0	0	0	50
BME-MTA	0	0	0	0	0	0	0
CEC	0	0	0	0	0	0	0
Color Point	0	0	0	0	0	0	0
COST D1	0	0	0	0	0	0	0
EC Copernicus	0	0	0	0	0	0	0
egyéb alapít- vány	0	0	1300	0	0	0	1300
EMK I.	0	0	0	0	0	0	0
FEFA	0	350	0	600	14506	2500	17956
Finn-Magy.TÉT	0	0	0	0	0	0	0
helyi, megyei önkorm.	0	0	0	1000	0	0	1000
Magy.Mozgókép .Alapítv.	0	0	0	0	0	0	0
Magy-Amer. Techn.Köz.Alap	0	0	0	0	0	0	0
MKM	0	0	170	300	1810	0	2280
MTA-CNRS	0	0	0	0	0	0	0
NAt.Monuments	0	0	0	0	2000	0	2000
Rec.C. England							
NAÜ	0	0	2100	0	0	0	2100
Népjól.M.	0	0	0	0	0	0	0
NSF	0	0	0	0	0	0	0
OMFB	0	0	130	0	0	0	130
OTKA	0	0	107	670	10900	0	11677
Pro Renov. Cult.	0	0	0	0	0	0	0
saját forrás	0	0	0	0	0	0	0
Schw.Natinalf.	0	0	0	0	2500	0	2500
spanyol	0	0	0	0	0	0	0
TEMPUS	0	0	0	0	0	0	0
Tisztatáj Alap	0	0	0	0	0	0	0
Vez.képző Al.	0	0	0	0	300	0	300
mindösszesen	0	350	4357	2575	32816	2500	42598

A legtöbb esetben csak forrást említettek, de összeget nem.

14. táblázat

Nagyobb értékű beszerzések

tudomány- csoport		eszközök	tartozék, kiegészítő	számítás- technikai eszköz	szoft- ver	könyv, folyóirat	egyéb
műszaki tudomány	db %	11 22.9	11 22.9	24 50.0	17 35.4	10 20.8	4 8.3
társadalom- tudomány	db %	10 11.4	7 8.0	21 23.9	4 4.5	3 3.4	6 6.8
természet- tudomány	db %	22 21.4	14 13.6	21 20.4	12 11.7	3 2.9	15 14.6
mind- összesen	db %	43 18.0	32 13.4	66 27.6	33 13.8	16 6.7	25 10.5

15. táblázat

Nagyobb értékű beszerzések

intézmény- típus		eszközök	tartozék, kiegészítő	számítás- technikai eszköz	szoft- ver	könyv, folyóirat	egyéb
egyházi felsőoktatás	db %	0 0.0	0 0.0	1 20.0	0 0.0	0 0.0	1 20.0
gazdasági felsőoktatás	db %	1 9.1	0 0.0	4 36.4	0 0.0	1 9.1	1 9.1
műszaki felsőoktatás	db %	15 22.7	10 15.2	30 45.5	18 27.3	10 15.2	5 7.6
pedagógiai felsőoktatás	db %	6 19.4	4 12.9	7 22.6	2 6.5	1 3.2	2 6.5
tudomány- egyetem	db %	20 16.9	16 13.6	22 18.6	12 10.2	4 3.4	16 13.6
egyéb felsőoktatás	db %	1 12.5	2 25.0	2 25.0	1 12.5	0 0.0	0 0.0
mind- összesen	db %	43 18.0	32 13.4	66 27.6	33 13.8	16 6.7	25 10.5

16. táblázat

Pénzügyi beszámoló intézménytípusonként

intézménytípus		nincs válasz	igen	nem	összesen
egyházi	db	0	4	1	5
felsőoktatás	%	0.0%	80.0%	20.0%	100.0%
gazdasági	db	0	9	2	11
felsőoktatás	%	0.0%	81.8%	18.2%	100.0%
műszaki	db	0	60	6	66
felsőoktatás	%	0.0%	90.9%	9.1%	100.0%
pedagógiai	db	1	30	0	31
felsőoktatás	%	3.2%	96.8%	0.0%	100.0%
tudomány- egyetem	db	0	118	0	118
	%	0.0%	100.0%	0.0%	100.0%
egyéb	db	0	7	1	8
felsőoktatás	%	0.0%	87.5%	12.5%	100.0%
mindösszesen	db	1	228	10	239
	%	0.4%	95.4%	4.2%	100.0%

17. táblázat

Pénzügyi beszámoló tudománycsoportonként

tudománycsoport		nincs válasz	igen	nem	összesen
műszaki	db	0	44	4	48
tudomány	%	0.0%	91.7%	8.3%	100.0%
társadalom- tudomány	db	1	83	4	88
	%	1.1%	94.3%	4.5%	100.0%
természet- tudomány	db	0	101	2	103
	%	0.0%	98.1%	1.9%	100.0%
mindösszesen	db	1	228	10	239
	%	0.4%	95.4%	4.2%	100.0%

18. táblázat

A támogatás felhasználása megfelel-e a pénzügyi tervnek?

intézmény-típus		nincs válasz	átlag alatt	átlagos	átlag felett	kiemelkedő	összesen
egyházi felsőoktatás	db %	1 20.0%	0 0.0%	2 40.0%	1 20.0%	1 20.0%	5 100.0%
gazdasági felsőoktatás	db %	2 18.2%	0 0.0%	3 27.3%	1 9.1%	5 45.5%	11 100.0%
műszaki felsőoktatás	db %	6 9.1%	0 0.0%	20 30.3%	20 30.3%	20 30.3%	66 100.0%
pedagógiai felsőoktatás	db %	1 3.2%	0 0.0%	13 41.9%	14 45.2%	3 9.7%	31 100.0%
tudomány-egyetem	db %	5 4.2%	4 3.4%	34 28.8%	36 30.5%	39 33.1%	118 100.0%
egyéb felsőoktatás	db %	1 12.5%	0 0.0%	3 37.5%	4 50.0%	0 0.0%	8 100.0%
mind-összesen	db %	16 6.7%	4 1.7%	75 31.4%	76 31.8%	68 28.5%	239 100.0%

19. táblázat

A támogatás felhasználása megfelel-e a pénzügyi tervnek?

tudomány-csoport		nincs válasz	átlag alatt	átlagos	átlag felett	kiemelkedő	összesen
műszaki tudomány	db %	3 6.3%	0 0.0%	16 33.3%	13 27.1%	16 33.3%	48 100.0%
társadalom-tudomány	db %	8 9.1%	1 1.1%	43 48.9%	24 27.3%	12 13.6%	88 100.0%
természet-tudomány	db %	5 4.9%	3 2.9%	16 15.5%	39 37.9%	40 38.8%	103 100.0%
mind-összesen	db %	16 6.7%	4 1.7%	75 31.4%	76 31.8%	68 28.5%	239 100.0%

20. táblázat

Tematikus beszámoló intézménytípusonként

intézménytípus		nincs válasz	igen	nem	összesen
egyházi felsőoktatás	db	0	5	0	5
	%	0.0%	100.0%	0.0%	100.0%
gazdasági felsőoktatás	db	0	10	1	11
	%	0.0%	90.9%	9.1%	100.0%
műszaki felsőoktatás	db	0	64	2	66
	%	0.0%	97.0%	3.0%	100.0%
pedagógiai felsőoktatás	db	1	30	0	31
	%	3.2%	96.8%	0.0%	100.0%
tudomány-egyetem	db	1	117	0	118
	%	0.8%	99.2%	0.0%	100.0%
egyéb felsőoktatás	db	0	8	0	8
	%	0.0%	100.0%	0.0%	100.0%
mindösszesen	db	2	234	3	239
	%	0.8%	97.9%	1.3%	100.0%

21. táblázat

Tematikus beszámoló tudománycsoportonként

tudománycsoport		nincs válasz	igen	nem	összesen
műszaki tudomány	db	0	46	2	48
	%	0.0%	95.8%	4.2%	100.0%
társadalom-tudomány	db	1	86	1	88
	%	1.1%	97.7%	1.1%	100.0%
természet-tudomány	db	1	102	0	103
	%	1.0%	99.0%	0.0%	100.0%
mindösszesen	db	2	234	3	239
	%	0.8%	97.9%	1.3%	100.0%

22. táblázat

Hol új az eredmény?

tudománycsoport		nemzet-közileg	Magyar-országban	intéz-ményben	tanszéken
műszaki tudomány	db	15	30	28	24
	%	31.3%	62.5%	58.3%	50.0%
társadalom-tudomány	db	9	61	36	32
	%	10.2%	69.3%	40.9%	36.4%
természet-tudomány	db	54	47	29	25
	%	52.4%	45.6%	28.2%	24.3%
mindösszesen	db	78	138	93	81
	%	32.6%	57.7%	38.9%	33.9%

23. táblázat

Hol új az eredmény?

intézménytípus		nemzet- közileg	Magyar- országon	intéz- ményben	tanszéken
egyházi	db	1	3	4	2
felsőoktatás	%	20.0%	60.0%	80.0%	40.0%
gazdasági	db	1	6	2	4
felsőoktatás	%	9.1%	54.5%	18.2%	36.4%
műszaki	db	26	39	33	29
felsőoktatás	%	39.4%	59.1%	50.0%	43.9%
pedagógiai	db	2	18	19	11
felsőoktatás	%	6.5%	58.1%	61.3%	35.5%
tudomány- egyetem	db	47	66	32	33
	%	39.8%	55.9%	27.1%	28.0%
egyéb	db	1	6	3	2
felsőoktatás	%	12.5%	75.0%	37.5%	25.0%
mindösszesen	db	78	138	93	81
	%	32.6%	57.7%	38.9%	33.9%

24. táblázat

A program képzésre gyakorolt hatása

tudomány- csoport		nincs válasz	átlag alatti	átlagos	átlag feletti	kiemel- kedő	össze- sen
műszaki	db	1	1	18	18	10	48
tudomány	%	2.1%	2.1%	37.5%	37.5%	20.8%	100.0%
társadalom- tudomány	db	9	1	31	45	2	88
	%	10.2%	1.1%	35.2%	51.1%	2.3%	100.0%
természet- tudomány	db	8	2	37	37	19	103
	%	7.8%	1.9%	35.9%	35.9%	18.4%	100.0%
mind- összesen	db	18	4	86	100	31	239
	%	7.5%	1.7%	36.0%	41.8%	13.0%	100.0%

25. táblázat

Milyen szintű képzésre gyakorol hatást a program?

tudomány- csoport		egyetemi alapképzésre	főiskolai	szakirányú	doktori	nem válaszol- ható meg
műszaki	db	38	21	32	31	1
tudomány	%	79.2%	43.8%	66.7%	64.6%	2.1%
társadalom- tudomány	db	46	42	43	22	2
	%	52.3%	47.7%	48.9%	25.0%	2.3%
természet- tudomány	db	57	13	39	60	9
	%	55.3%	12.6%	37.9%	58.3%	8.7%
mind- összesen	db	141	76	114	113	12
	%	59.0%	31.8%	47.7%	47.3%	5.0%

26. táblázat

A program képzésre gyakorolt hatása

intézmény- típus		nincs válasz	átlag alatti	átlagos	átlag feletti	kiemel- kedő	össze- sen
egyházi	db	0	0	2	2	1	5
felsőoktatás	%	0.0%	0.0%	40.0%	40.0%	20.0%	100.0%
gazdasági	db	1	0	4	5	1	11
felsőoktatás	%	9.1%	0.0%	36.4%	45.5%	9.1%	100.0%
műszaki	db	2	1	26	24	13	66
felsőoktatás	%	3.0%	1.5%	39.4%	36.4%	19.7%	100.0%
pedagógiai	db	0	0	17	14	0	31
felsőoktatás	%	0.0%	0.0%	54.8%	45.2%	0.0%	100.0%
tudomány- egyetem	db	14	2	35	51	16	118
	%	11.9%	1.7%	29.7%	43.2%	13.6%	100.0%
egyéb	db	1	1	2	4	0	8
felsőoktatás	%	12.5%	12.5%	25.0%	50.0%	0.0%	100.0%
mind- összesen	db	18	4	86	100	31	239
	%	7.5%	1.7%	36.0%	41.8%	13.0%	100.0%

27. táblázat

A cél és a tevékenység/eredmény közötti összhang mértéke

tudomány- csoport		nincs válasz	átlag alatti	átlagos	átlag feletti	kiemel- kedő	össze- sen
műszaki tudomány	db %	3 6.3%	0 0.0%	11 22.9%	20 41.7%	14 29.2%	48 100.0%
társadalom- tudomány	db %	2 2.3%	2 2.3%	35 39.8%	42 47.7%	7 8.0%	88 100.0%
természet- tudomány	db %	4 3.9%	5 4.9%	22 21.4%	36 35.0%	36 35.0%	103 100.0%
mind- összesen	db %	9 3.8%	7 2.9%	68 28.5%	98 41.0%	57 23.8%	239 100.0%

28. táblázat

A cél és a tevékenység/eredmény közötti összhang mértéke

intézmény- típus		nincs válasz	átlag alatti	átlagos	átlag feletti	kiemel- kedő	össze- sen
egyházi felsőoktatás	db %	0 0.0%	0 0.0%	1 20.0%	4 80.0%	0 0.0%	5 100.0%
gazdasági felsőoktatás	db %	0 0.0%	0 0.0%	5 45.5%	3 27.3%	3 27.3%	11 100.0%
műszaki felsőoktatás	db %	4 6.1%	2 3.0%	15 22.7%	25 37.9%	20 30.3%	66 100.0%
pedagógiai felsőoktatás	db %	2 6.5%	0 0.0%	14 45.2%	13 41.9%	2 6.5%	31 100.0%
tudomány- egyetem	db %	3 2.5%	5 4.2%	30 25.4%	49 41.5%	31 26.3%	118 100.0%
egyéb felsőoktatás	db %	0 0.0%	0 0.0%	3 37.5%	4 50.0%	1 12.5%	8 100.0%
mind- összesen	db %	9 3.8%	7 2.9%	68 28.5%	98 41.0%	57 23.8%	239 100.0%

29. táblázat

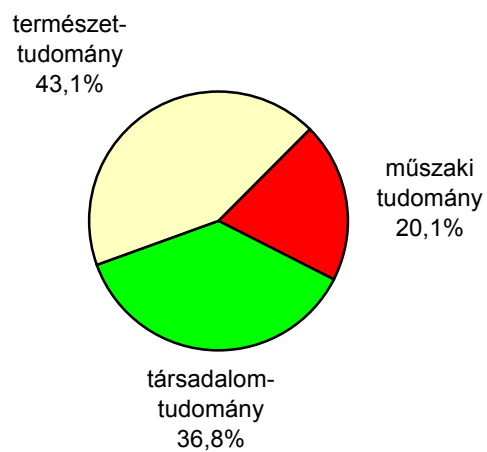
Támogatás megoszlása tudománycsoportonként 1992-94

tudomány- csoport	1992			1993			1994		
	ezer Ft	%.	átlag eFt	ezer Ft	%.	átlag eFt	ezer Ft	%	átlag eFt
műszaki tudomány	29750	26,6	1190	17325	12,6	753	53610	31,0	1117
társadalom- tudomány	26663	23,9	513	64200	46,6	642	55830	32,2	634
természet- tudomány	55281	49,5	921	56314	40,9	1198	63730	36,8	619
mind- összesen	111694	100,0	815	137839	100,0	811	173170	100,0	725

Ábrák

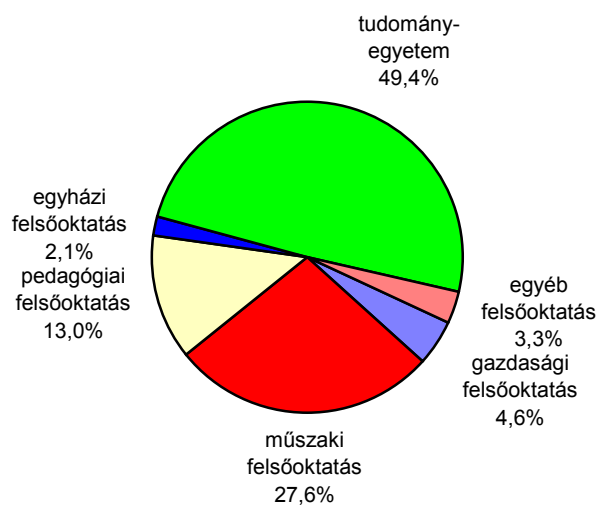
1. ábra

Pályázati programok száma tudománycsoportok szerint 1994-ben

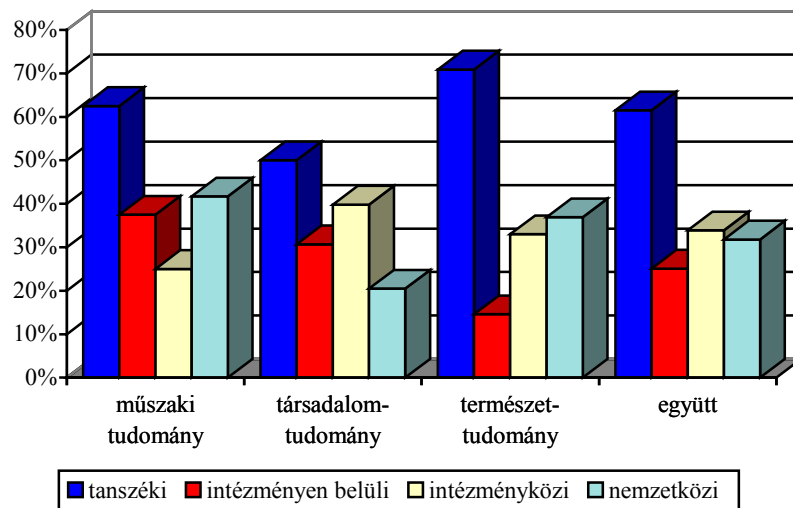
2. ábra

Pályázati programok száma intézménytípusonként 1994-ben

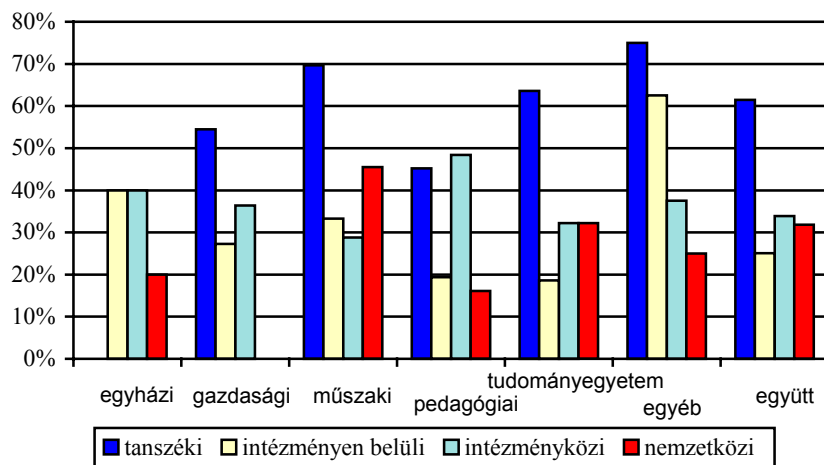
3. ábra

A program végrehajtása közreműködővel tudománycsoportok szerint 1994-ben

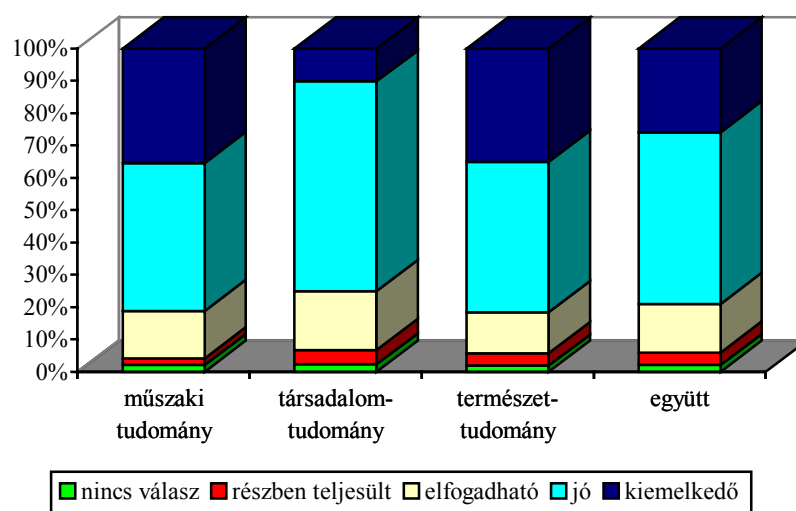
4. ábra

A program végrehajtása közreműködővel intézménytípusok szerint 1994-ben

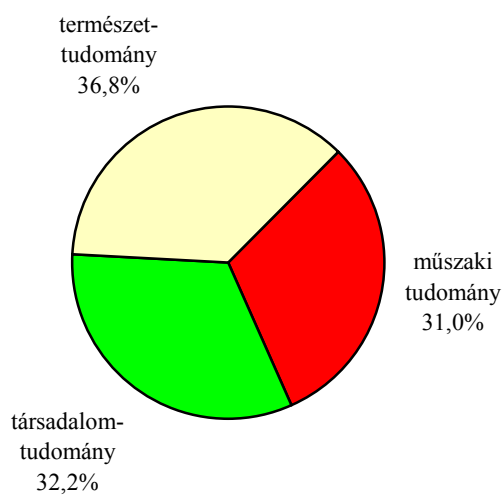
5. ábra

**Összefoglaló értékelés
(tudománycsoportok szerint)**

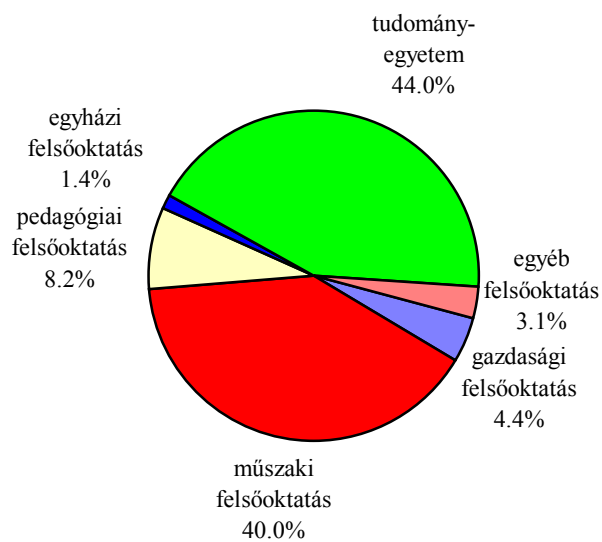
6. ábra

Támogatás megoszlása tudománycsoportok szerint 1994-ben

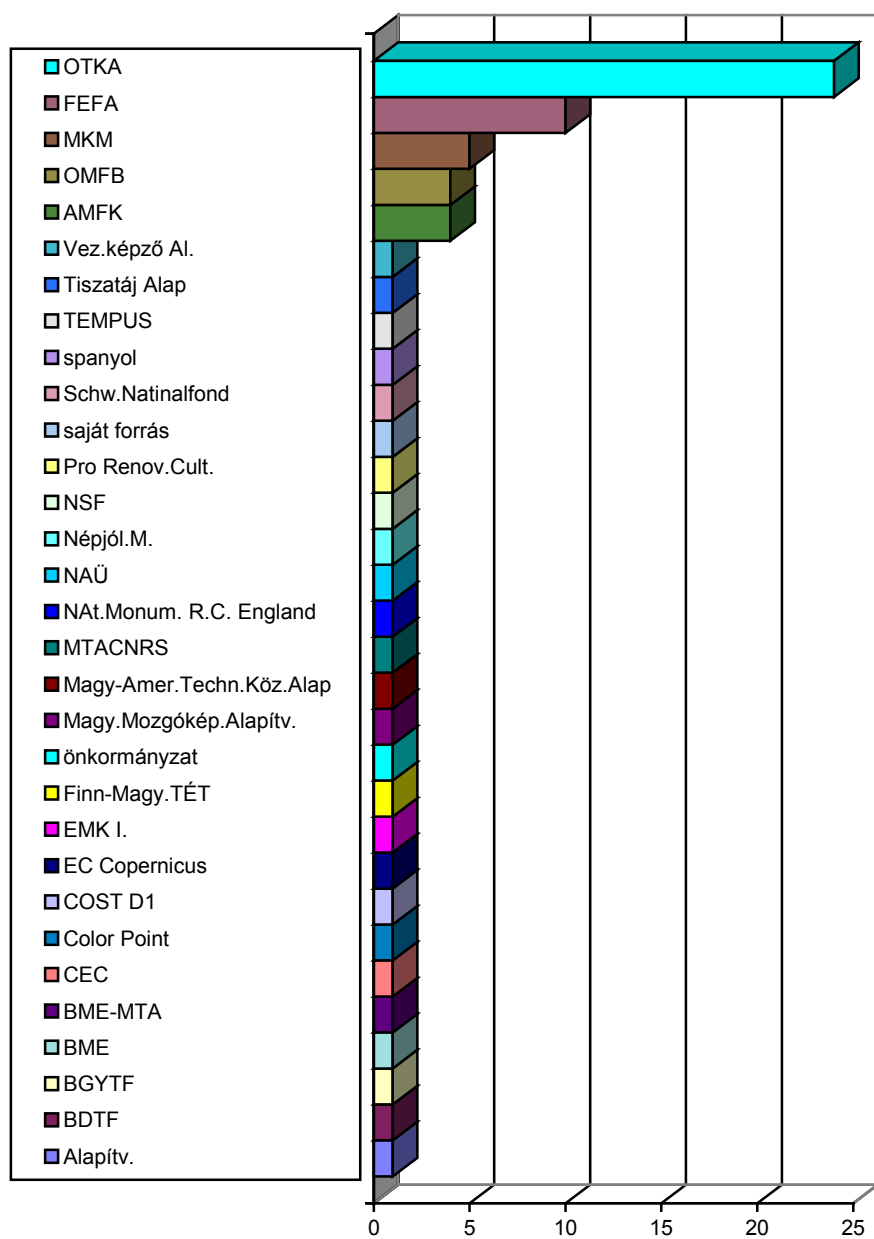
7. ábra

Támogatás megoszlása intézménytípusonként 1994-ben

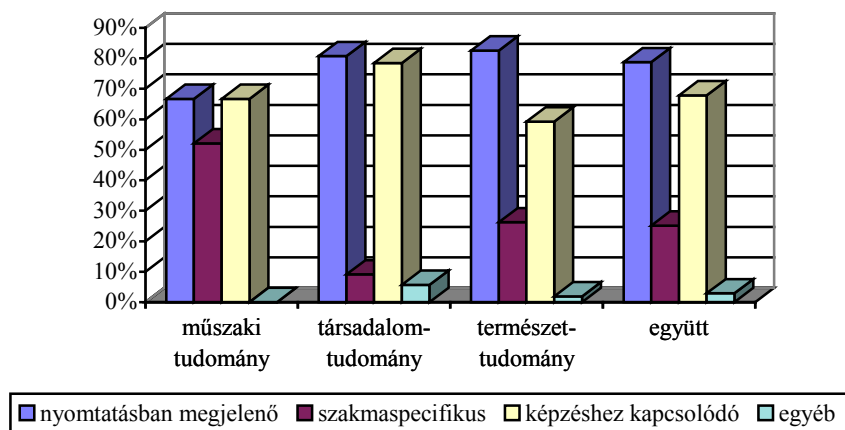
8. ábra

Egyéb forrás említése (db)

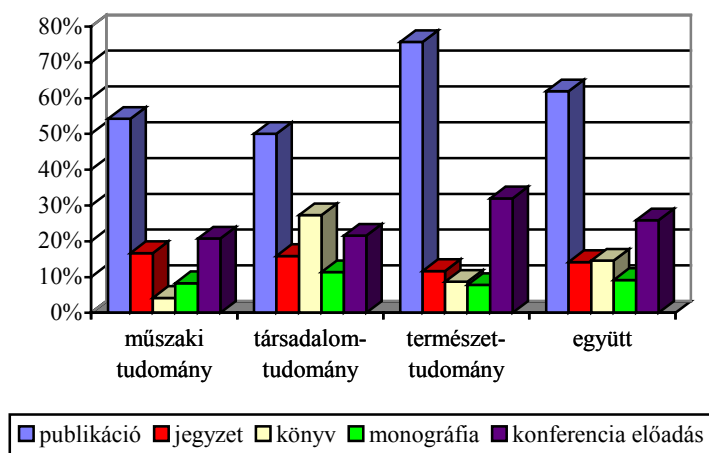
9. ábra

**Tervezett eredmények: főbb csoportok együtt
(tudománycsoportok szerint)**

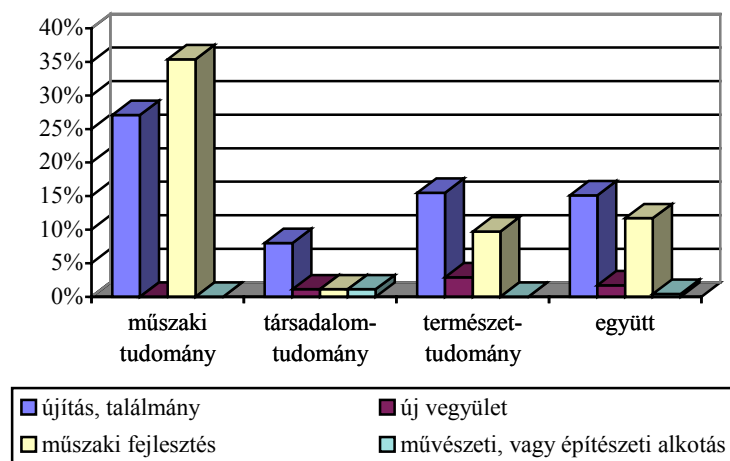
10. ábra

**Tervezett eredmények: nyomtatásban megjelenő eredmények
(tudománycsoportok szerint)**

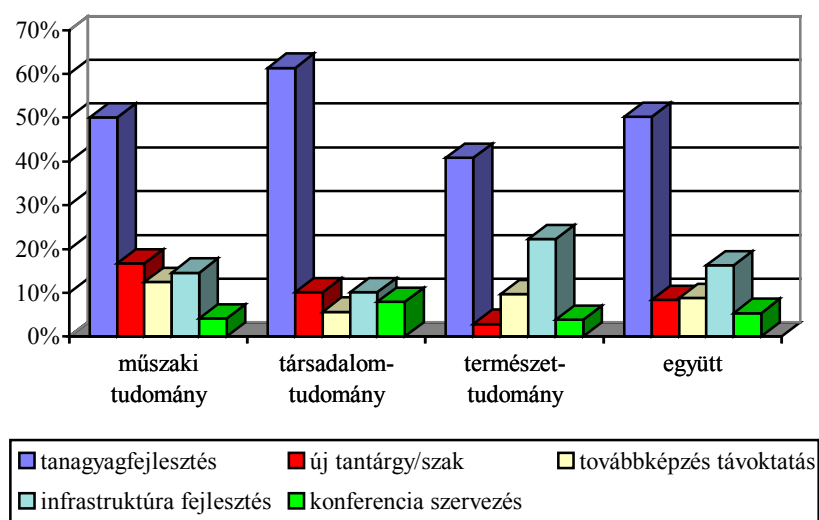
11. ábra

**Tervezett eredmények: szakmaspecifikus alkotások
(tudománycsoportok szerint)**

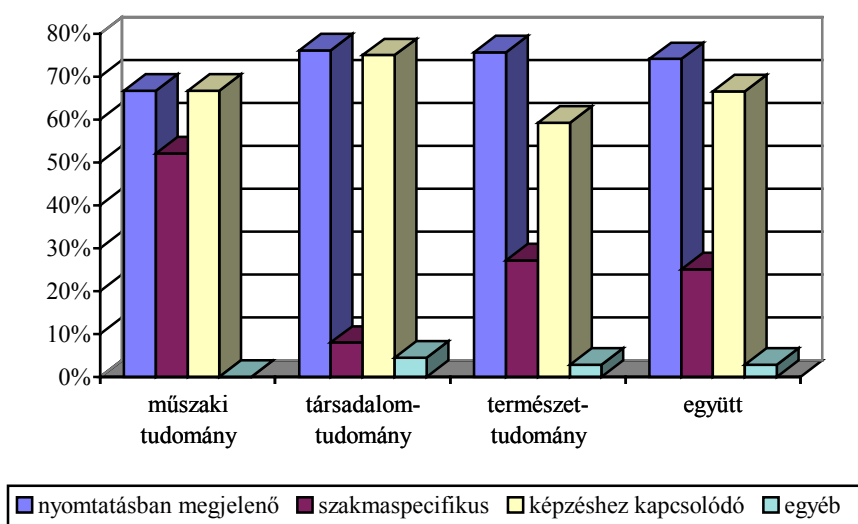
12. ábra

**Tervezett eredmények: képzéshez kapcsolódó tevékenység
(tudománycsoportok szerint)**

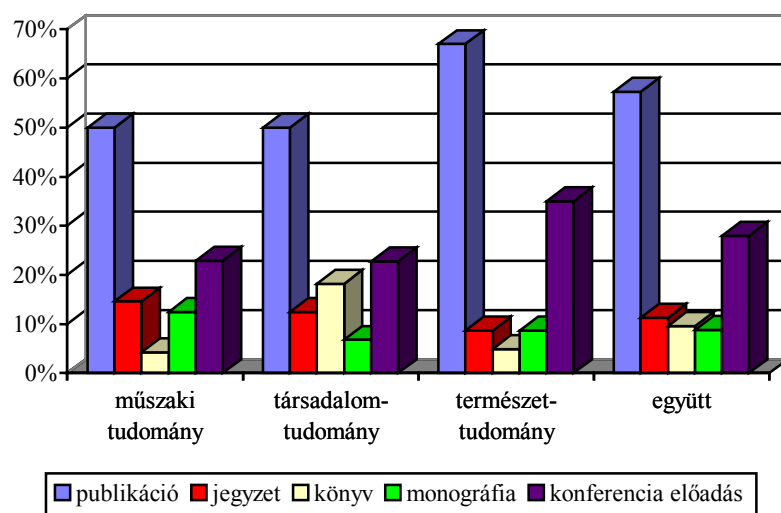
13. ábra

**Ismertetett eredmények: főbb csoportok együtt
(tudománycsoportok szerint)**

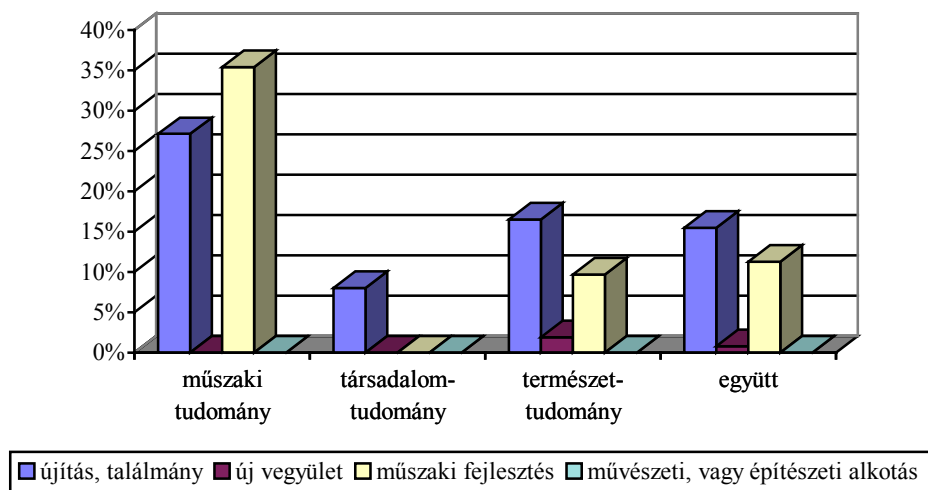
14. ábra

**Ismertetett eredmények: nyomtatásban megjelenő eredmények
(tudománycsoportok szerint)**

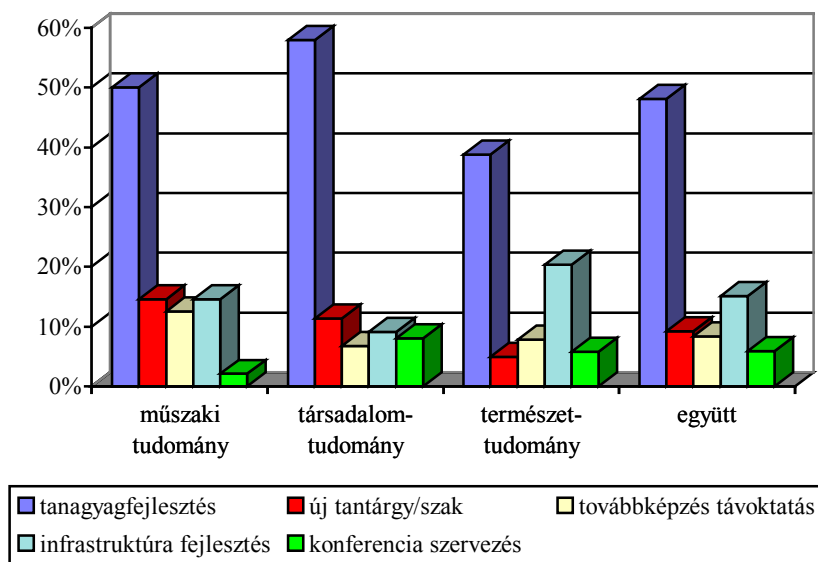
15. ábra

**Ismertetett eredmények: szakmaspecifikus alkotások
(tudománycsoportok szerint)**

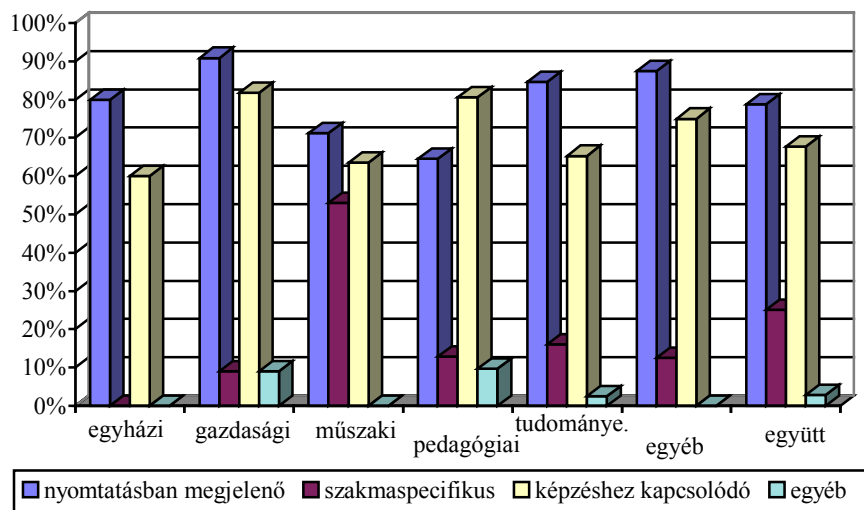
16. ábra

**Ismertetett eredmények: képzéshez kapcsolódó tevékenység
(tudománycsoportok szerint)**

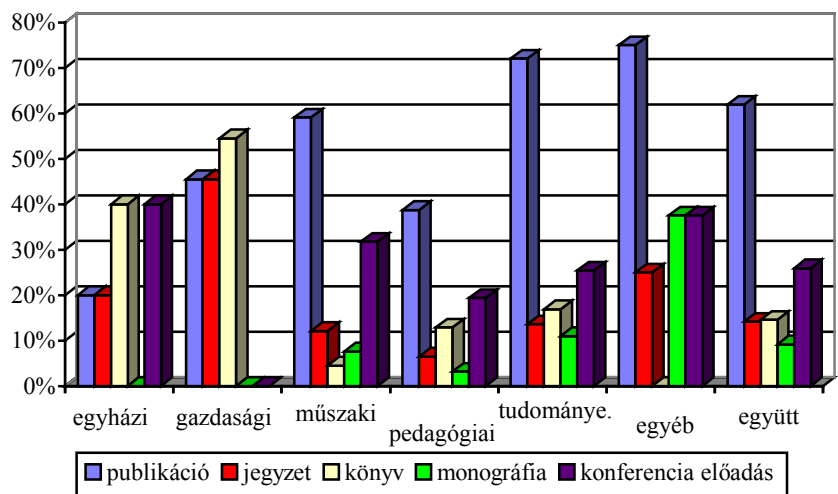
17. ábra

**Tervezett eredmények: főbb csoportok együtt
(intézménytípusok szerint)**

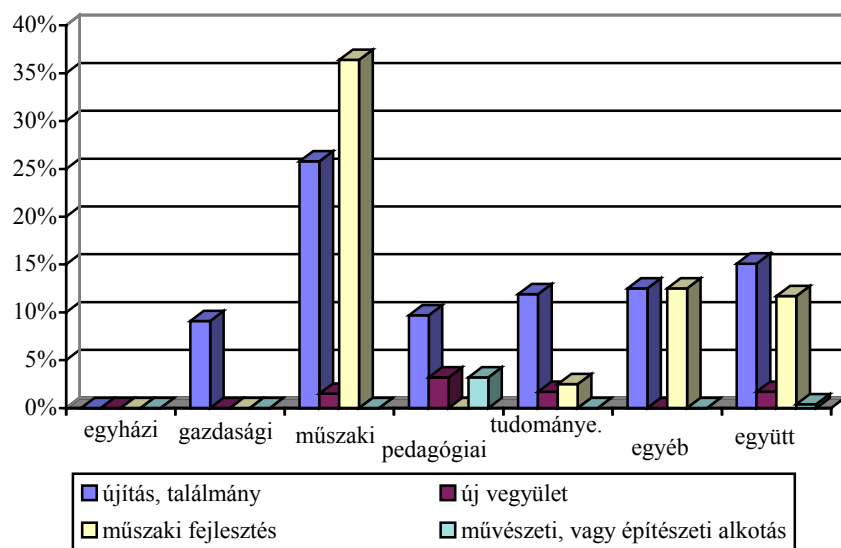
18. ábra

**Tervezett eredmények: nyomtatásban megjelenő eredmények
(intézménytípusok szerint)**

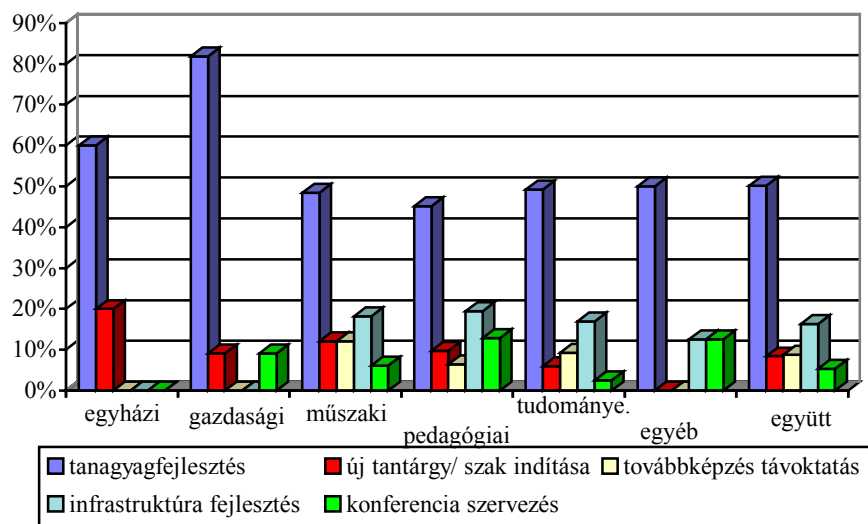
19. ábra

**Tervezett eredmények: szakmaspecifikus alkotások
(intézménytípusok szerint)**

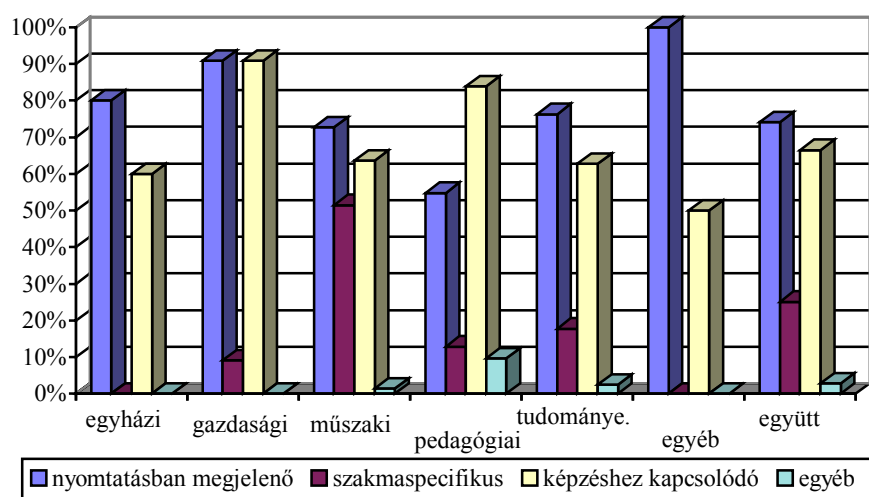
20. ábra

**Tervezett eredmények: képzéshez kapcsolódó tevékenység
(intézménytípusok szerint)**

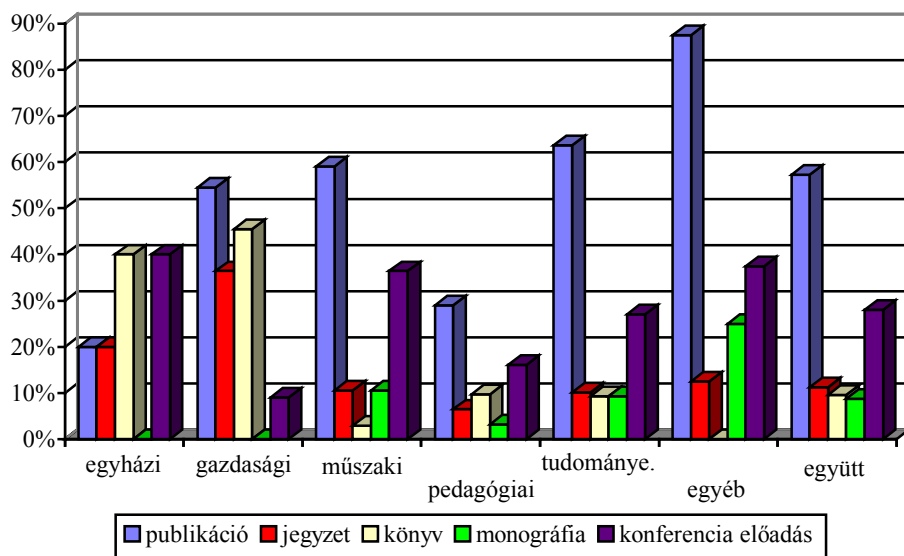
21. ábra

Ismertetett eredmények: főbb csoportok együtt
(intézménytípusok szerint)

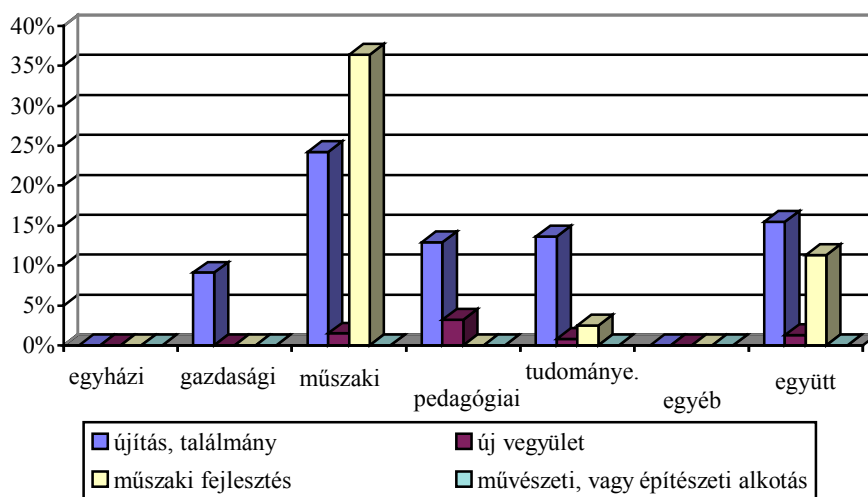
22. ábra

Ismertetett eredmények: nyomtatásban megjelenő eredmények
(intézménytípusok szerint)

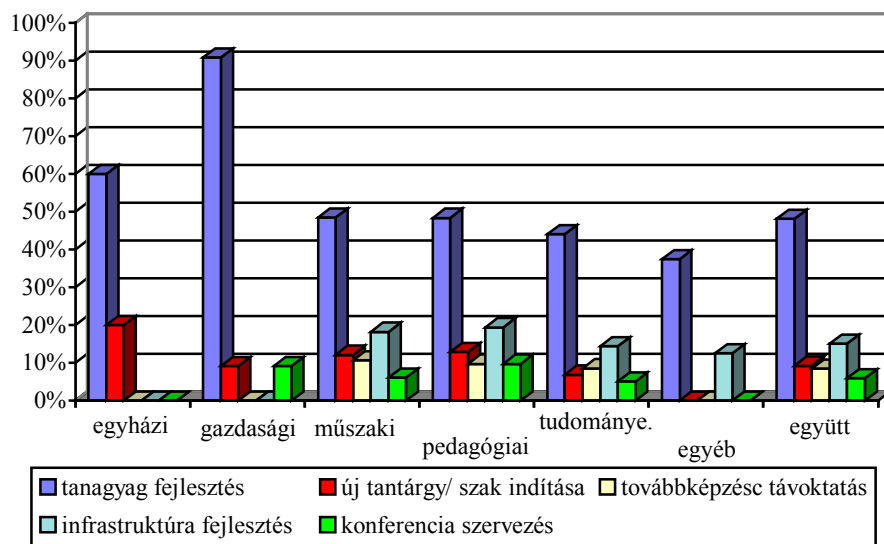
23. ábra

Ismertetett eredmények: szakmaspecifikus alkotások
(intézménytípusok szerint)

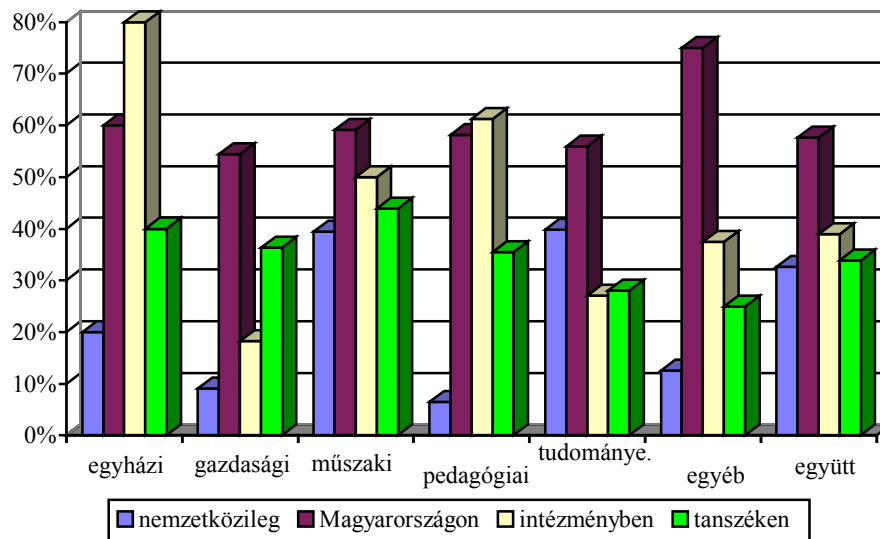
24. ábra

Ismertetett eredmények: képzéshez kapcsolódó tevékenység
(intézménytípusok szerint)

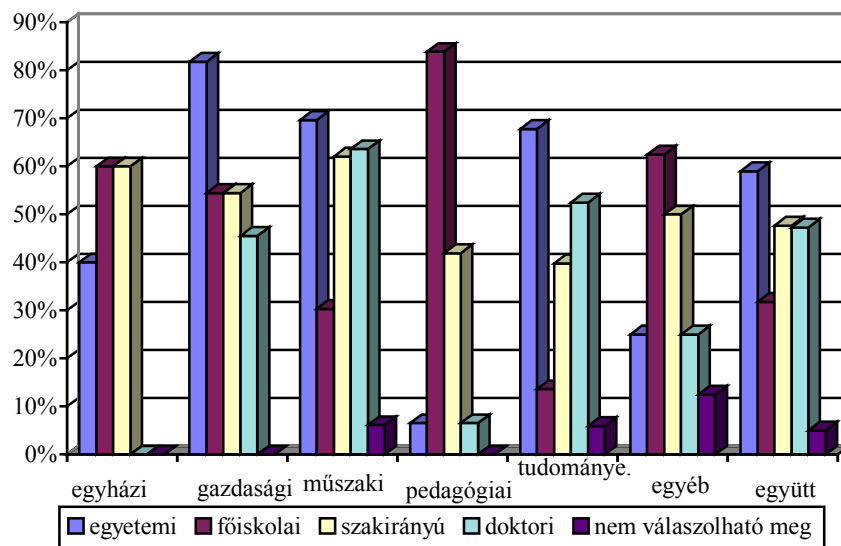
25. ábra

**Hol új az eredmény?
(intézménytípusok szerint)**

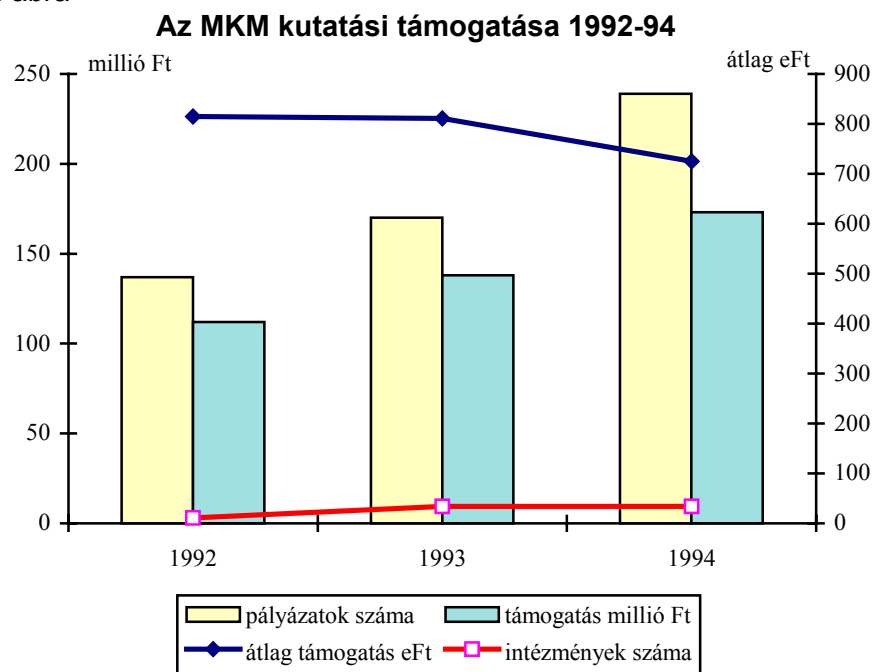

26. ábra

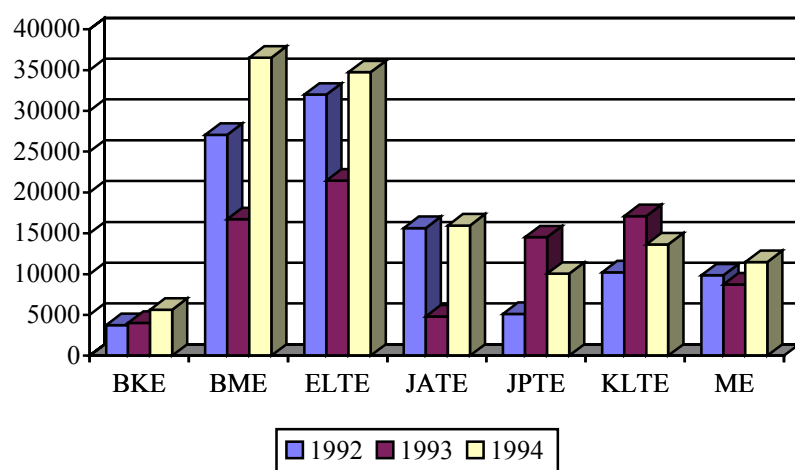
**Milyen szintű képzésre gyakorol hatást a program
(intézménytípusok szerint)**

27. ábra

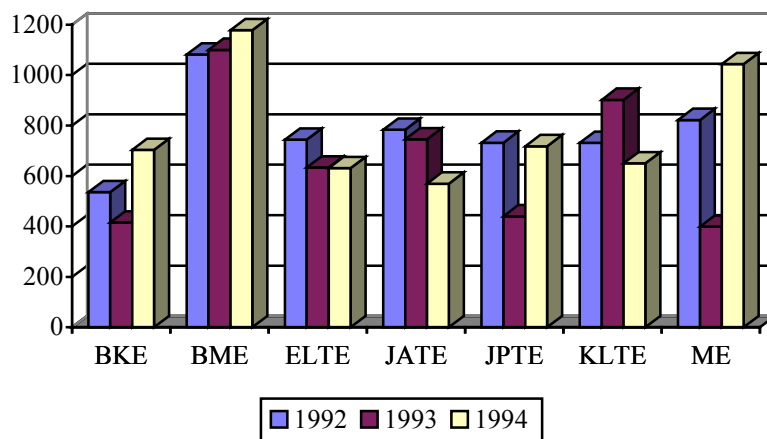

28. ábra
Támogatás megoszlása néhány intézményben, 1992-94 (ezer Ft)

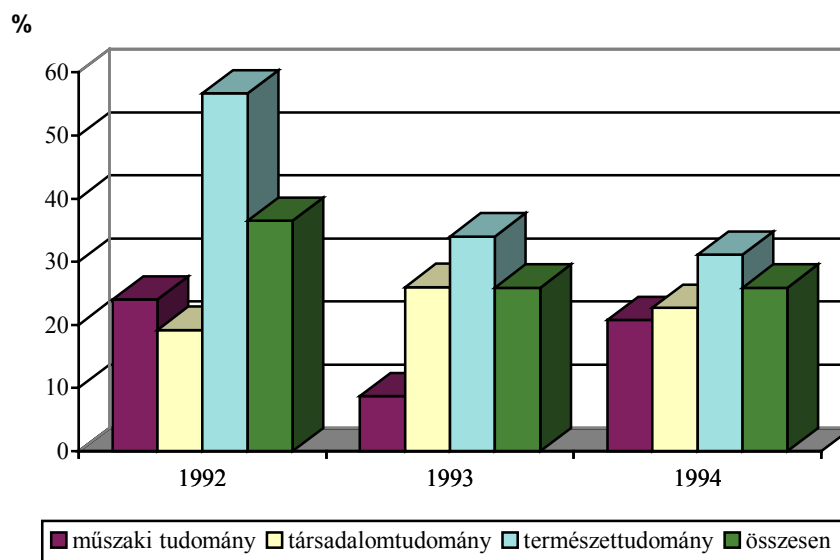
29. ábra

Átlag támogatás néhány intézményben, 1992-94 (ezer Ft)

30. ábra

A program végrehajtásához igénybe vett egyéb pénzforrást, 1992-94

Mellékletek

Az intézmények nevének rövidítése

rövidítés	intézmény
ACSJTF	Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola
BDMF	Bánki Donát Műszaki Főiskola
BDTF	Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola
BEOF	Benedek Elek Óvóképző Főiskola
BGYTF	Bessenyei György Tanárképző Főiskola
BKE	Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem
BME	Budapesti Műszaki Egyetem
BOF	Brunszvik Teréz Óvóképző Főiskola
BPTIF	Budapesti Tanítóképző Főiskola
CTIF	Cormenius Tanítóképző Főiskola
DOTE	Debreceni Orvostudományi Egyetem
EJTIF	Eötvös József Tanítóképző Főiskola
EKTF	Eszterházi Károly Tanárképző Főiskola
ELTE	Eötvös Loránd Tudományegyetem
GAMF	Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola
GKHF	Görög Katolikus Hittudományi Főiskola
GYTF	Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola
HOF	Hajdúböszörményi Óvóképző Főiskola
IPF	Illyés Gyula Pedagógiai Főiskola
JATE	József Attila Tudományegyetem
JGYTF	Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
JPTE	Janus Pannonius Tudományegyetem
JTIF	Jászberényi Tanítóképző Főiskola
KCSF	Kőrösi Csoma Sándor Főiskola
KETIF	Kecskeméti Tanítóképző Főiskola
KKF	Külkereskedelmi Főiskola
KKMF	Kandó Kálmán Műszaki Főiskola
KLTE	Kossuth Lajos Tudományegyetem
KMF	Könnnyűipari Műszaki Főiskola
KTIF	Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola
KVF	Kereskedelmi Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskola
ME	Miskolci Egyetem
MIF	Magyar Iparművészeti Főiskola
MKF	Magyar Képzőművészeti Főiskola
MTE	Magyar Testnevelési Egyetem
OKI	Országos Közoktatási Intézet
PKE	Pázmány Péter Katolikus Egyetem
PMMF	Pollák Mihály Műszaki Főiskola
PSZF	Pénzügyi és Számviteli Főiskola
SZIF	Széchenyi István Főiskola
TF	Magyar Testnevelési Egyetem
VE	Veszprémi Egyetem
VTIF	Vitáz János Római Katolikus Tanítóképző Főiskola
ZSTIF	Zsámbéki Katolikus Tanítóképző Főiskola
YMMF	Ybl Miklós Műszaki Főiskola

Ára: 280,— Ft

Megjelent:

- 220 Forray R. Katalin:** A falusi kisiskolák helyzete
219 Fehérvári Anikó – Liskó Ilona: Felvételi szelekció a középfokú oktatásban
218 Kozma Tamás: Az MKM 1993-as kutatási támogatása
217 Kozma Tamás: Az MKM 1992-es kutatási támogatása
216 Bajomi Iván – Szabó László Tamás – Tót Éva: A folyamatos szakmai képzés helyzete
215 Tót Éva (szerk.): Les caractéristiques du champ de la Formation Professionnelle
Continue en Hongrie
214 Ladányi Andor: A felsőoktatás nemzetközi statisztikai összehasonlításban
213 Polónyi István: A felsőoktatás gazdasági jellemzői
212 Liskó Ilona – Fehérvári Anikó: Szerkezetváltó iskolák a kilencvenes években
211 Bajomi Iván: Az oktatásügyi érdekszervezetek szerepe az oktatáspolitikai formálásában
210 Szabó László Tamás: Modernizáció kérdőjelekkel (Pedagógusképzés és továbbképzés)
209 Györgyi Z. – Híves T. – Imre A. – Kozma T.: Településhálózat és iskolaszervezet
208 Forray R. Katalin (szerk.): Publikációk a cigányság oktatásáról
207 Nagy Péter Tibor: Szakoktatás és politika
206 Ladányi Andor: A felsőoktatás fejlesztési tervéről
205 Híves Tamás: Kartográfiai ábrázolás lehetőségei az oktatáskutatásban
204 Annási Ferenc – Baráth Tibor: Vélemények az iskolai menedzserképzésről egy regionális kutatás tükrében
203 Ladányi Andor: Ami jó benne és ami nem (A felsőoktatási törvény mérlege)
202 Gábor Kálmán – Mátay Melinda – Balog István – Kántor Zoltán: Az ifjúság és az elit
201 Ladányi Andor: „Nemcsak a gazdasági életben van szükség racionalizálásra, hanem kultúrpolitikánk terén is”
200 Fehérvári Anikó – Györgyi Zoltán – Tót Éva: Ifjúsági munkanélküliség (Megyei esettanulmányok)
199 Szecskő Tamás: A tömegkommunikáció társadalmi hatásai (Bevezetés a tömegkommunikáció szociológiájába)
198 Kozma Tamás: A közoktatás fejlesztési koncepciójának tudományos megalapozása
197 Imre Anna – Papházi Tibor – Szemerszki Mariann: Tandíj a felsőoktatásban?
196 Györgyi Zoltán: Mezőgazdasági szakoktatás az iskolarendszerű oktatásban és a munkaerőpiaci képzésben

A kiadványok megvásárolhatók, illetve megrendelhetők:

Oktatáskutató Intézet Educatio Kiadója
Budapest XIII.. Victor Hugo u. 18-22.
Levélcím: 1395 Budapest, Pf. 427.
Tel/Fax: 1/329-7639